

ЎЗБЕКИСТОНЛИК А Р С Л О Н

Бугун Белоруссия ва Қаҳрамон ватанига яқинда қилган сафар таассуротларини сўзлаб бермоқчиман.

У. 300 Совет Иттифоқи қаҳрамони ичида ўзбекистонлик ягона қаҳрамон-партизан сифатида қадрланган Пандитон кишилоғига қайтганида йигирма тўрт ёшда эди. Урушдаги жанговар жасоратлари учун бир-икки ой дам олмади. Лекин бундай қилмади. Уйда бир ҳафтача тургач, машина-трактор станциясидаги эски, аллақачон сондан чиққан «Универсал»ни тузатишга киришди.

Мамадали ёшлигинида меҳнатда чиққан оид. Почта-бонд бўлиб ишлади, тракторчиға шогирд тушди, шундан бун пайтларида ака-опаларидан ёрдамни аямасди.

М. Топилболдиев ва Ганна она.

Қарбий хизматга қақирлиқлар у атиги тўрттичики сифини тамомлаган эди. Район партия комитети колхозга раҳбарлик қилишни таклиф этганида. «Эполмайман, маълумотим еттирмайди», деб айтиши мумкин эди.

Айтмади. Қийинчиликлардан қўрмай ишни эпалаб кетди. Баъзан, ҳатто бошчалар унинг фиркага қарши чиқиши, яқналагани қолганида ҳам ўз фиркада далад турди. Баъздан чўчимади.

Янгитан раис бўлган кезларида дин. Колхоз йилларида биринчи бўлиб, лойсувон, пахса уйлардан иборат, номи ҳам анчайин кўпол «Сасиқ маҳалла»ни бузди, ва қайта қуришни таклиф этди. Қутилимаганда ҳеч ким уни қўлмади: одамлар уруш даври қийинчиликларига кўнгиб қолишган, шу эски уйларида баҳарнаш яшаса ҳам бўлаверади, деб билишарди.

Мамадали фикридан қайтмади. Ўзи тракторга ўтириб ишга киришди. Ойлардан тинчлиги бузили, дегувилик ҳам бўлди. Уларга нима деса экан? Агарда у Шекспир пьесаларини билганида эди, Ҳамлетнинг сўзлари билан: «Меҳрибонлик қилиш учун қатъиятлик бўлишим керак», деган бўларди. У ўзи билганда, ўзбек мақоли билан жавоб берди: «Оғриқ тишининг давоси — омбир». Кўп ўтмай янги маҳалла қурилиши бошлаб юборди. Белоруссиялик дўстлари — Иван Куришев, Николай Олпансенко, Владимир Завадский,

ни кўмакка қақирди. Улар жон деб рози бўлишди, ёғоч олиб келишди. Ўзбек дўстлари, коммунистлар ва жамоатчилар билан бир ёқадан бош чиқариб, замонавий уйлар тиклашди. Электр, водопровод ўтказилди, пандитонликларга водийда бичириб бўлиб табиий газ туширилди...

Эллигинчи йиллар арафасида қизларни мактабни тутатишга ҳам қўймай, барвақт қалинга сотиш олатдаги ҳол эди. Қошмадор аёллар колхоз касалхонаси бўла туриб, азиятхон ва момоларга мурунот қилишар, баъзи диндорлар эса масмусий ишлар қизгин пайтларда ҳам диний маросимларни ҳеч таш тортмай ўтказаварлар эдилар...

Топилболдиев уларга қар-

бир кун у район марказидаги кўчада ўтирган. Ёлғиз қарияни учратиб қолди. Уни уйига олиб келиб оқат-лангирди, бошдан оёқ киийитириб, марҳум отасининг киийини совға қилди...

Сирасини айтганда, Топилболдиевда раҳбарга ҳос анг асосий фазилат мукассам: бугунги ишлар билангина ўралашиб қолмас, келажакни кўра билар ва уни яқинлаштириш чораларини кўрарди.

Уша маҳаллар қаерда пахта пайкали бўлса, чор атрофига тут қўчати ўтказиларларди, қуроқ-қуроқ даладар да трактор бутун қўзват билан ишлай олмас, қўл меҳнати — кетмонси иш битмас эди.

Пахтачилик келажак, ўзбек кишилоғи мамолоти механизацияга чамбарчас боғлиқ эканини бундан ўттиз йил муқаддам Мамадали Топилболдиев чуқур эди. У пайтлар ҳатто номдор расислар орасида кетмонни пахтачиликнинг ягона иш қуроли, пахта териш комбайнлари билан юқори ҳосил етиштириб бўлмайди, дегувилик ҳам анча-мунча топиладди.

Топилболдиев ҳамкишилоқларини ҳеч иқинилмай хўжаликни тўлиқ механизациялаштириш сари етаклади. Тут қўчатиларини эса колхозни кесиб ўтган Катта Фарғона қауали ёқаларига ўтказди, пайкаларини кенгайтди. Комбайн сотиб олиб, уни илгор механизаторлар қўлга топишди. Вақт топиб ўзи ҳам ер ҳайдади...

Мустанқил фикрга эга, даврдан ўзиб яшовчи кишилар каби унга ҳам баъзан ақчиқ-тиқ гаплар етиштишга тўғри келди. Бошқилар уни ҳамиша тушундилар, қўлаб қўзватдилар, деб бўлмайди, «Партизан»лиқда айланиган вақтлари ҳам йўқ эмасди.

Аммо Мамадали кўжаликни ўйлаб, ҳар дон шит, ҳар бир ақчиқ қисми оид, мағуна соли-югурди. Бу ишни осонгина уйдлаётган, юқоридан бирон қўрмаси бўлса, «хўп бўлади» дан нарита, ўтмайдиған баъзи «омадли» кишиларга ҳаваси келган вақтлари ҳам бўлди.

Бинобарин, унинг ҳаётида ҳам изтиробли дақиқалар рўй бериб турарди. Бундай дақиқалар фидойилиги ва шахсиятини тушунган кишилар ундан қўлларидан келган ердамларини аямасди.

Топилболдиев саркорлик қилаётган колхозга келган Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Усмон Юсупов унинг қатъий характериға мувофиқ янги иш топиб берди — қолоқ хўжалиқлардан бирини бошқарини таклиф этди.

Тиниб-тиничмас Топилболдиев яна ишни қайтадан бошлади. Фарғона областидаги партия комитети, респубблик коммунистлар унга кўмак беришди. Эндликда бу колхозга ҳаққ равишда «Коммунизм» номи берилган.

Совет партизанлар ҳам зарур даладарда қўролдоқ дўстларини ёлғизлатишмади. Топилболдиев эса меҳнат отпускиси бошланди дегуна

улар ҳузурига оширди. Москвада у, «Чекист» бригадасининг собиқ комиссари Федор Иванович Букитин хузурда бўлар, Минскда бригаданинг собиқ командир Герасим Алексеевич Кирпич билан дийдор кўришарди. Шунингдек, у Толочин шаҳри, Круглое посёлкиси, Пасирово кишилоғи ҳам тез-тез бориб турарди. Куролдоқ дўстлар — мордин Александр Симдянский, грузин Шалва Сохадзе, белорус Анатолий Махавский билан бўлган учрашувлардан у руҳи юксалиб, куч-қувватга тўлиб қайтарди.

Ганна она уйда Топилболдиев йилларини тўлаб олар, ўтган кунларни хотирлаб, мириқиб гурунлашар, сайр етишар эди. Кейин она ва бола тоғтача дийдорлашар, юракдан суҳбатлашиб чиқарди. Ганна Васильевна эллиқ йил колхозда ишлади, қўлаб шогирдлар тарбиялади...

Одамларга меҳр-муҳаббат, умумхалқ ишига бемисол садоқат эвазига тақдир Мамадали Топилболдиевни қўлаб унутилмас учрашувлар билан сийлади. Бугунги-тундаги оқсоқоли М. И. Калинин, Белоруссия Компартияси Марказий Комитетининг собиқ биринчи секретари, Совет Иттифоқи Қаҳрамони Петр Миронович Машеров билан таништирди...

Бу учрашувлар унинг ҳаётида ўчмас из қолдириди. Қаҳрамонлик қолдунини топишар экан, Михаил Иванович унинг ҳаёт ёлғизли қўрсаги берди, урушдан кейин Фарғонага тезроқ қайтиб, мамлакатимиз учун жуда зарур бўлган пахтачиликни ривожлантиришни маслаҳат солиди, тўқчилар орзу бўлган ўшандай бир пайтда ҳамкишилоқларига ўш уч минг тонна ёрма жунатди...

СЕВИМЛИ қаҳрамонларимдан бири Мамадали Топилболдиев ҳақидаги ҳикоямни кинп экранда ва сахнада давом эттириш ниятидаман. Халқ саркориниқ жасоратларга бой, сермазун ҳаёти томошабиларини бетиқ қолдирмаслиғига ишончим комил. Чўки бекфарқлиқ унинг табиятига ёғ, у ҳақиқий фарғоналик, севиғи ҳам, нафратли ҳам қўшқин инсон, садоқатли дўст, заҳматқаш пахтакор эди. Уруш йилларида белорусиялик дўстлари ҳақиллашиб айтганларидек, у, ўзбекистонлик «арслон» эди.

ОЛДИНГДАН ОҚҚАН СУВ

Газетамизнинг шу йил 1 январь сониди халқ табиботи оид бир қатор мақолалар босилган эди. Ёзувчи Мавлон Икром ҳам қуйидаги эсдаликлариди ана шу мавзуда сўз юритади.

«Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетасида «Табиб» нажоти ёни найранг? сарлавҳа остида босилган фикр ва мулоҳазаларни зўр қизиқиш билан ўқиб борлам. Асосан икки хил фикр айтилган: врачлар табибларни қоралапти, нажот топаёт беморлар эса табибларни ёқалапти.

Мен табибнинг илмидан ўзоқ бўлганимни учун бу соҳада бирон мусохаба юритиш истамин йўқ. Фақат кўрган ва билганларимни айтмоқчиман, ҳолос.

Тошкентда талайгина табиблар яшаган: Манноб табиб, Комил табиб (кад Комил), Афғон табиб, Пушқин табиб, Нурилла табиб ва ҳоказо. Ўттизинчи, ҳаттоки қирқинчи йилларгача биринчи утаси жуда машҳур бўлган. Булар, ҳақиқатда, беморларга нажот кўрсатган. Негаки, у йилларда медицина на унчалик тараққий этмаган эди. Айрим кишилоқларда шифохонанинг ўш тугул оти ҳам бўлмаган.

Оғина тарих: Манноб табиб бир одамнинг остеополю (суги бўшаган) касалига дучор бўлганидан дарак топади. Табиб «шу касални мен даволайман, мутасадди идораларга хабар қилинлар», дейди.

Дарҳақиқат, ўша даврда медицина даволай олмаган беморни Манноб табиб даволаб юборди ва бунинг эвазига унга патент берилиб, ёрнин даволашга рухсат этилади. Бу ҳақиқат! Манноб табиб медицина тили билан айтганда терапевт ва ярачақани даволашга моҳир эди. У кишини мен кўп марта кўрганман. Оқ-саридан келган кўз кўз одам эди. Ҳеч қачон бемордан пул сўрамади. Берганини олди. Охириги марта Манноб табибникига урушдан кейин 1946 йили Ленинбоддан келган амманнинг ўғли Соҳибни кўриб, Соҳибнинг бо-

шига болалик чоғида яра тошган бўлиб, ёни йигирма олтига кирганда боши қотирма бўлиб кизига айланб кетган эди.

«Даволайман, лекин кал бўлиб қолсанда, болом, — деди табиб. Бошқа илож йўқ эди. Соҳиб индамади. Мен «Майли, нима бўлса ҳам, даволаб юборинг, кечаси билан бошини қашлаб чиқари», дедим. Манноб табиб малҳамга ўхшаш дори берди. Соҳибка деди: «Мана бу дориини бошиниға икки марта чапласан кифоя, ярадан қутулсан». Соҳиб ярадан фориғ бўлди. Лекин «Кал Соҳиб» унга лақаб бўлиб қолди.

Чикқан-синганини даволашчи Комил табибни ҳам билардим. У устаси фаранг эди.

Мен Афғон табиб хусусида бир воқеани айтиб бермоқчиман. Биз у вақтда Тошкентнинг ўқи гузаридан нариқоғдаги ўғри кўчасида турардик! Бир кунни дадамнинг чиннозлик ўртоғи Сайрамбоев хотини ва бир қизи билан бизникига келди. Қизи Насибанинг иккала қизи чирт юмилган — кўр эди... Эртаси кундан Афғон табибникига (қовлиси Олмазор маҳалласининг оқорисиди) Қоратощ кўчасида, кўмирчилар чойхонасининг рўпарасидаги баландликда эди) аралаб ва кечқурун қатнай бошладик. Насиба ўшанда 13 яшар эди. Мен ундан уч ёш кичик эдим. Қўлимни етаклаб олиб бориб, олиб келардим. Афғон табиб бизни айвон пешиди қарши олди. Бир дукнинг икки учидиғи оқ яшил рангидиғи малҳамини иккала қизига суртарди: «ва биз орқага қайтиб кетардик. Игирма тўрттинчи кунни Афғон табиб Насибига деди: — Кечқурун ариқчанинг бўйида ўтириб (у пайтларда водопровод йўқ эди), қўлинг билан иккала қизиниға икки томондан сув қуявер.

Игирма олтинчи кунни — шанба эди. Чиноздан Сайрамбоев билан хотини ўғри хола (ҳозир барҳаёт, Чинозда) келишди. Шом эди. Насиба ариқча бўйида қўзига сув қуйиб ўтирарди. Бирдан чинқириб юборди. Ҳамма шовиб қолди, ўзини ўнглаб олгач, Насиба томон югурди.

— Ҳа, ҳа нима гап! — деб унинг атрофини ўраб олишди.

— Қўзим очилди! — деди. Хурсандликдан йилламаган одам қолмади. Биз табибникига ўттиз кун аралаб ва кечқурун қатнадик. Насиба опанинг қўзи бошқа оғримади. Тикилиб қарасангиз ҳам бу аёлининг қўзи ҳеч қачон оғримаган дер эдингиз. Афғон табиб тиг текимасдан, дорииниғи кучи билан даволаб юборди. Бу мўъжиза эмаски, ахир! Насиба опа бундан тўрт йил муқаддам ёлғиз-ўлғиниға яшиллаганда оламдан ўтди. Унинг Гулжаҳон, Нурия, Гулшодхон деган олий маълумотли, уйқойлик қизлари бор. Эри Бокжон Қодиров Низомий номидаги Тошкент педагогика институтидида бош бухгалтер бўлиб ишлайди.

Дарҳақиқат, медицина ҳали ривожланмаган ўша 30—40-йилларда табиблар (ҳаммаси ҳам эмас) беморлар учун катта нажот эди. Бирок медицина ниҳоятда ривож топган бугунги кунда табибга мурожаат қилиш гирт саводсизликдир. Ҳозирги табибларни Манноб табиб, Комил табиб, Афғон табибларга тенглаштириб бўлмайди! Улар жуда ҳалол ва ўз касбига омил табиблар бўлган. Шу кунларда ўзини «табиб» деб эълон қилётган кишиларнинг аксари фориғлариди, товламачилар, юлчиқлариди. Лақмаларгина уларнинг тузогига иллинаверади.

Мавлон ИКРОМ

МАКТАБ ИСЛОҲОТИ—ДАВР ТАЛАБИ

БИРИНЧИ ЎҚИТУВЧИ

Редакцияга ёпи эллиқлардан олган одам кириб келди. У ўзини таништириб, исми-фамилияси Турсун Азлархон, 30 йилдан бун Тошкент Трактор заводи қошидаги 65-кечки ўрта мактабда тил ва адабиётдан дарс беришни айтиди.

— Партия ва ҳукуматимизнинг умумий таълим ва ҳунар мактабни ислоҳ қилиш соҳасидиғи кейинги қарорлар мени, кеска ўқитувчи сифатида беҳад қувонтирди, — деди Т. Азлархон.

Муҳабриримиз Е. Хўжабериёв Ўзбекистон ССР халқ маорифи аълоиси Т. АЗЛАРХОНВининг сўзларини қозғога тушириб олди.

— Ҳаётиниғ ўзи биринчи ўқитувчи. Ҳаёт дарслигини мукамил ўрганган киши, ўз атрофидиғи кишиларга бирор бир фойдали сабоқ бера олиши мумкин.

Ҳали-қали эсимда. Ушанда 1943 йил эди. Акаларимиз, оталаримиз урушда. Шунда, кунора гоҳ у маҳалладан, гоҳ бу маҳалладан йили овози чиқади. Биров охирда, биров ака-укасиға яна бирон эса умид билан бир ёстиққа бош қўйган, лекин кўнға яхшироқ қарай олмасдан туриб урушга кетиб, ҳалок бўлган куёвига аза очган. Одамлар ўшан

ради. Мен ўқитувчимга не карточкамни йўқотиб қўйганимни айтдим.

— Китоблариниғи орасини қарадингми, — деб сўради Шоҳида опа.

— Ҳа, қарадим. қарамаган жойим қолмади, — деб жавоб бердим.

— Қани, мен ҳам бир қарайинчи, — дея олдимда турган «Ўқиш китобим»ни қўлларига олиб нари кетди.

Шу пайт орасиға ўтириладию, «мана, не карточкам, китобиниғи орасида экан-ку», дея менга не карточкамни узатди. Мен олдингидан ҳам қаттиқроқ йиғлаб юбордим. Шоҳида опа менинғ қўлимдан тутиб, эшик томон етаклади.

— Бор, неининги олиб уйга ташлаб кел, — деди у менин бошимни силар экан...

Уша дажда мен не карточкам китоб ичиди турганлиғида чипчапини ишонгандим. Лекин кейин билсам, менинғ йиғлаганимни кўрган Шоҳида опа ўзининг не карточкасини китоб ичига солиб менга берган эканлар...

Менинча, ўқитувчининг бу олижаноблиғини изохлаб ўтиришга ҳоқат бўлмас керак. Яқинда, ўша ўқитувчинини қилириб топдим. Унинг уйига не олиб бордим. Ўш, мақсадим бир пайтлар менга берган нониға қайтариш эмасди. Балки шу бугундай — нонға сероб бўлган кунларда — ўша не таҳлил бўлган, нонға зор бўлган кунларимизни эслаш эди. Биз Шоҳида опа билан ўзоқ суҳбатлашдик. Опаға ўша ўзоқ 1943 йилдаги воқеани эсладик. Эсладилар. Лекин китобиниға ўз не карточкамни солиб қўйгандим, демадилар... Уша дажда бу инсонинг олижаноблиғиға яна бир бор таъзим қилдим.

Кечирасиз, ҳикоям сал қўзалиброқ кетди. Мен буларни нима учун айтилман? Гап шундаки, бугунги ўқитувчининг маънавий қиёфаси қандай? Уни кўпроқ нималар қизиқтиради? У ўз ўқувчисининг тақдирига қандай қарайди?

Тўғри, бугунги кунда Шоҳида Қодирова каби олижаноб ўқитувчилар қўлаб топилади. Бундай ўқитувчилар ҳамиша эл-юрт, партия

ШАҲРИМИЗ ҚИЁФАСИ

маълум даражада оригиналликка интильганлиғидан гувоҳ.

Ульянов районидиғи Касби кишилоғида томи гумбаз шакилида ёнган Сардоба суз ҳазаси бор. Сардоба жолла йил илғари қишлоқ хўнарамандлари ақтибедан келиб чиқиб қурилган. Қўп йиллик меҳнат эвазига қишлоқликлар бошқа жойда учрамайдиған иншоот барпо қилганлар. Бундай анъаналар қўзғирғи шаҳар қурилишларида инобатта олинган, албатта.

Республикамизда энг кенжа шаҳарларини санаб ўтиш лозим бўлса, албатта, улар орасида Гузур шаҳри ҳам тилга олинади. Бу шаҳарда ҳар кун, ҳар қадамда янги бир қурилишни қуриш мумкин. Қўш, ўзоқдан эмас, қўшн районлардан келган меҳмон ўз райондошларига бу шаҳар ҳақида нимани гапириб бериши мумкин? Унинг ёдида Гузурни эслашдан нималар қолди экан? «Билки» универмати, маълумий бинолар, автостанция... Булар ангилмади. Шаҳардан хотира бўлиб ўзоқ вақт эсла қолдими? Албатта. Йўқ. Бундай бинолар қўшнга районларда бор, шу билан бир қаторда қўлаб районларда худди шу шақлда қурилган. Шу ўринда шаҳарни томошагоҳга айлантириш учун нима қуриш керак, деган ўттиз бўлиши мумкин. Албатта, фақат томоша қилиш учунгина ҳеч нарсга қуриш шарт эмас. Лекин қурилиш лозим бўлган иншоотларни ўзига ҳос тарзда қуриш мумкин-ку!

Гузурда турар-жоёй биносин билан қутубхона биносини фарқлаб бўладими? Маншай хизматат уйлари-чи? Яқиндагида ишга туширил-

ган Давлат банки биноси теңасидиғи ёзуғина унинг банк эҳалигидан далолат беради, ҳолос. Қолаверса, шунча маблаг эвазига қурилган шу каби бинолар, шаҳар ҳўсига ҳўсн бўлиб қўшилмади.

Тўғри, бирик-бириг иншоотлар қурилишининг ўз йўналишин бор. Шундай бўлса-да қурилишни бошламасдан бу ҳақда ҳам бироз ўйлаб қўриш лозим, бизнингча.

Шаҳарларнинг ўзига ҳослиғи фақат бирик иншоотлар қурилиши билангина боғлиқ эмас. Уларнинг ҳаракат йўналишин ёлғорликларнинг шакллари, қўнамазорлаштириш ишлари кабиларга ҳам узвий боғлиқ. Масалан, қайсибир шаҳарда «балиқлар» оғзидан сув пурқаб туради, бир жойда қўча ўриндиқлари дархат танасидан илланган, Пензада ўрнатилган «сочи»-нинг қўлоғини босатган, сув ичасиға шўна. Шўни эътироф этиш керакин, бўлай ўзига ҳос қўзалиқлар кўп ўринларда омавий ҳашар йўли билан бирик бир коллективнинг алоҳида ташаббуси билан яратилади. Бир филмда ўқувчилар қишлоқда Улуг Ватан уруши қўрбонлар хотирасига оригинал ёлғорлик бунёд етишди. Бу оддийгина дархат танасидан ўйиб ясалган ёлғорлик ҳам халқ қаҳрамонлиғига бўлган эътиқод, ҳам бир гузаллик намунаси. Тўғри, ҳеч бир иш ҳаражатиғи битмайди. Кишилар, айниқса, мактабларда ўқувчилар металлос тўпалади, макултура янгилади. Ана шундай йўл билан анчагина харажат талаб ишлар ҳам амалға оширилиш мумкин-ку?

Шаҳардаги истироҳат боғи айни дажда анча қўлайликларга эга бўлди. Аммо у ерда ҳам биронта эътиборни тортмаган янгилик йўқ. Айтайлик, бу борада бошлар учун эртак шаҳарча қуриш учун нима имконият етмайди. Боғ ичиди кичик бир сарой биноси бор. Унда архив ҳўжжатарли сақланмоқда. Демак, бу ерга намдан-нам кишиларнинг йўли тушади. Ҳўлқуби, у бошқа бир оммавий масканға айлантирилганда эди, кишилар бинотида қадимий санъаткорлик ишлари билан танишган бўларди. Икки қаватли эски, аммо хашам билан бири қайта реконструкция қилинб, умумий оғватланиш жойига айлантирилди. Аммо унинг иккинчи қаватидан ҳамон фойдаланилмапти. Бунинг ўстига бино айлана шақлда бўлиб, унинг ўртасида киши диктатини тортмаган янгиликларни юзага келтириш мумкин.

Шаҳарнинг туғиғи манзараси ҳақида ҳам ўйлаш зарур. Ҳатто қўчаларини еришти масаласи эътибордан четда қолтири. Бир-биридан фарқ қилмайдиган қўчаларда ном бору, аммо бу лавҳаларда ёзиб қўйилмаган, уйлар номерсиз.

Албатта, республикамиз шаҳарлари, жумладан, Гузур шаҳри ҳақидаги бу фикрларимиз бирёлама бўлиши мумкин. Аммо биз шаҳарларнинг ўзига ҳос қиёфаси бўлишини истар эдик. Зотан, бунга район ишлаб чиқариш қудрати, раҳбарлар, мутасадди кишиларнинг ақл-заковати, куч-ғайрати етарли, деб ўйлайман.

Чори ЛАТИПОВ

Гузур

Биринчи ўқитувчи... Уни ҳеч нима ҳеч қачон унутолмайди. Тошкентдаги 29-мактаб ўқитувчиси Феруза Қодирова-нин ўйлаб ёшлар биринчи ўқитувчи сифатида эъзозлайди.

Р. АЛЬБЕКОВ фотоси

ЙЎЛЛАРИНГ ОЙДИН БЎЛСИН!

Ҳамроқул АСҚАРОВ
БУЛОҚ СУВЛАРИ

УЙҒУН,
Ўзбекистон ССР халқ
шоири

Адабиёт улкан бир уммондир. У истеъдодли ёш ижодкорлар билан янгила-ниб, бойиб боради. Улар тим-солда янги ранглар ва оҳанглар касб этади. Ўзбек адабиёти ҳам шу йўсини ри-вожланиб, тобора яшариб борапти.

Мен ёш авлод вакиллари ижодини эътибор билан ку-затаман. Уларнинг бетиним изланишида эканлигини, устод адаблар айналарини эълан давом эътирофатликлари мени қувонтиради.

Шеърлари эътиборингизга ҳавола қилинаётган ижодкор-

лар адабиётимизнинг кенга бўлишига мансуб. Бу ёшлар кутлуг даргоҳида эндигина қа-дам қўйишди. Шеърлари са-мимий, тиниқ. Бу оми-лар тақрибасизлик наму қў-стини хиёл пардалаб туриб-ди. Энди гап жиддий изла-нишда, эътиқодда, соби-лиқда, маънавий ва ахлоқий покликда.

Мен улар адабиётга ана шундай масъул муносабатда бўладилар, деб ишонаман. Йўлларинг ойдин бўлсин!

Ҳабиба АБДУҲАКИМОВА

НОМОЗШОМГУЛ КУЛДИ...

Номозшомгул кулди-ю шомимдан хабар берди, Шошиб, суюнчи қилиб юлдузчаларни тердим. Тун қаросин тарошлаб суртдим кўзимга сурма. Ойни тенг икки бўлиб, тортидим қошимга ўсма. Райхоннинг, шивитининг бўйлари ҳар ён оқди, Ергинанинг умиди дилимга чироқ ёқди.

«Тановар»ни черт, оқшом, оҳанг бўлиб оқамиз, Бу дунё эски кўза янги сувмиз унда биз.

АНОРНИНГ ЧЎҒДАЙ ГУЛИ...

Анорнинг чўғдай гули юрагимда гулласа Бедозор шабодаси қишлоғимга имласа, Оҳанг бўлиб қуйилса бағримга анбар кўккам, Севинчим булбул бўлиб ширин хонш қилган дам, Шарқираб қўлаганда шундоқ кўзимда анҳор, Онамнинг сиймосида кўринур кўзга, баҳор...

Кўзон

Олим ТОШЕВ

МЕН ШЕЪР ЁЗАЙ

Мен шеър ёзай, шеърларимда олам кўз очсин, Мен шеър ёзай, шеърларимдан олам сўз очсин. Мен шеър ёзай, дардчил дунё боғдай кўкарсин, Шеърим дунё дардларини тоғдай кўтарсин. Мен шеър ёзай, шеърим бутун борлиқни олсин, Асрларнинг қаъридаги оғриқни олсин. Шеърга дунё гўдаклари чопқиллаб кирсин, Ўз юраги тилакларини мендан қидирсин. Мен шеър ёзай, чечакларнинг ўз асли келсин, Навбахорнинг таърифимас, чин фасли келсин. Шеърга бутун борлиғимни, жонимни берай, Сатрларда қоним оқсин, қонимни берай. Мен шеър ёзай, қонинотдай кенг қилиб ёзай, Ўз асримнинг бўй-бастига тенг қилиб ёзай. Шеърларимга жүр бўлганлар оҳ уриб келсин, Беш асрим занжирдаги шер туриб келсин. Мен шеър ёзай, тирикликнинг ўзагини ёзай, Бор лаззати, бор қудрати, юрагини ёзай. Шеърларимдан бор тириклар ёна билолсин, Ёруғ дунё ўз онамдек она бўлсин. Мен шеър ёзай, шеърларимдан шон ҳиди келсин, Ҳаёт ҳиди, имон ҳиди, нон ҳиди келсин. Шеър устиди оққан тунги тер ҳиди келсин, Шеърдай қилиб бир-шеър ёзай, шеър ҳиди келсин!

Қарши

Ўроз ҲАЙДАРОВ

Шамол, ўйна сочимда, Хазонлар титрашдан Сочим—кундузнинг акси, Куйласин кўсимда бог. Осмон кўнар бошимга, Кўзимда ойнинг рақси. Қайтиб улкан шаштидан Тиз чўқсин пойингиз тоғ.

ДЕҲҚОНБОЙ ОТАНИНГ МАТБУОТ КОНФЕРЕНЦИЯСИ

Шукур СОДИҚОВ

Деҳқонбой Ўзбеков, звеновойман. Плани бажардик бу йил дундириб. Мухбирлар келишиб газеталардан, Суратга олишди бизни кулдириб. Менин бутун умрим қишлоқда ўтди Севинчу гамаляри шу ерда тоғдим. Ҳаётдан нолишга асосим йўғ-у, Аммо соғлиғимни бир оз йўқотдим. Тунов кун гап солдим раисимизга, Зора боринг деса курортга, ийиб. Раис хижолатда ёндирди мени, Йўлни ҳам, тилини ҳам билмайси-ку, деб. Тўғри, йўл-йўриқни яхши билмайман, Илга ташна бўп куйганларданмиз.

Мана шу шоввозлар раис бўлсин деб Тилини чиқариб қўйганларданмиз. Ёшлигим оловли йилларда ўтди, Далада яшадик жангчиларга хос. Ҳаттоки хотиним тўғич ўғлимни Даладан йўрғаклаб келганлиги рост... Ёшлиқдан фирқага аъзоман қалбан, Компартия берди юртимизга зеб. Сўрашса, юракни кўрсатдим доим, Деҳқонбой отаннинг партбилети деб... Гапнинг қисқаси шу, ёзувчи қалам; Бизга дала—китоб, кетмон бу—қалам. Тошқандга борганда Эркин Воҳидга Мендан айтиб қўйил кўпдан-кўп салом.

САРАТОН СИМФОНИЯСИ

Саҳролардан гармсел эсиб, Юзга урса дўзахнинг тафти. Далаларнинг бошини силар, Деҳқонларнинг ёрилган қафти. Яйловларда кезар қўйчивон, Пешонада қийқча боғлиқ, У ҳам яшар она юртимнинг, Бўлсин, дея, қозони ёғлиқ. Ҳеч қайда йўқ бундай манзара, Самарқанд.

Тополмассан унинг нисбатин. Саратонда Кўёш ва Деҳқон, Ўйламоқда ҳосил қисматин. Иш соати тугаркан, ҳар кун, Кўёш ботмас уфқ йўлида. У далани кезмоққа келар, Фонус бўлиб деҳқон қўлида.

Самарқанд

ШАМ ҲАҚИДА ШЕЪР

Неъмат -ИБРОҲИМОВ

Кувонч ва фожени унутиб бир дам Тош қотиб ухлайди шавкатли Ҳирот. Қора зулмат билан курашади шам Курашгани мисол ҳаёт ва мамот.

Дарёдай кўнғилда ҳислар чалқийди, Тиркираб тизилар сўзлар, каломлар. Опоқ қоғоз узра шеърлар қалқийди Шеърпараст авлодга ёниқ саломлар.

Нуроний нигҳондан чекинади ғам, Шаҳарга оҳиста титраб тонг кўнар. Юракнинг ҳамдами, қадрони шам Шоирни кундузга топириб, сўнар...

Биз англамай ошифта бўлдик Севги деган буюк туйғуға, Ҳижронда тирлидик — ўлдик, Асир тушдик гўзал қайғуга.

Билдик дея билмай ўтдик, оҳ, Ўзга экан тилакларимиз. Букун эса қақшаб, баногоҳ Йиғлаб турар юракларимиз.

Севгиман деб алдаган ҳаёл Орамизда турар мунғайиб. Мен эр бўлдим, сен эса... аёл! Бела — Армон борар улғайиб... Тожикистон

И Ф Т И Х О Р

Дилором ИСМОЙЛОВА

Ҳар ниҳол, ҳар япроқ азиз, муқаддас, Гуллар шивирлаш—қутлуг аъбана. Меҳр қўёшига дилгинам пайваст — Жисму жоним аро минг қўёш ёнар!

Умримни ёритган ҳаёт қўёшин Бир тола шуъласин тутдим қалам деб. Заминнинг юзига ёза бошладим, Бу менин Ватаним, менин Онам деб!.. Ургуч

А Ё Л Л А Р

Аҳрор АҲМЕДОВ

Аёллар ҳеч қачон йиғламасдилар. Аёллар ҳеч қачон йиғламасдилар.

Агар соғинч бўлмаганида, Жавобсиз қолмасди дил мактублари Бўлмаганда агар айрилиқ. Аёллар ҳеч қачон йиғламасдилар.

Лугатларда «уруш» сўзи бўлмаганида, Ўш йиғламасдилар.

УРУШ ВЕТЕРАНЛАРИ

Анвар ЮНУСОВ

Ветеранлар ҳамон жангга кирмоқда, Кўпайиб бормоқда сафда йўқлари... Олис оқоплардан овоз бермоқда, Қирқ учинчи йилнинг дарди, ўқлари. Улимларни ениб, беланиб қонга. Оламга бахт берди Берлини олиб, Қирқ йилдирки ҳар кун кириди жангга,

Юрагига қайноқ кўргошин солиб. Ватанга кўксини қиладди қалқон, Башар кўз ёшига бўлмасин деб ғарқ... Уларга унвондир мангу шараф-шон, Аскар деган шавкат, Мардик деган халқ! Ветеранлар ҳамон жангга кирмоқда... Фаргона

Учқун НАЗАРОВ

ЎЗГАРАД

ҲИКОЯ

бўш жой йўн, ҳаммаёқ қовун-тарвуз билан тикилиб кетган, харидорлар тизилиб, га-рамлар орасида туртишар, араб йўл топар эдилар. Жой танқислигидан Умар отанинг қо-вуни ортланган машина келгача туриб қолди. Шофер йигит нияригана бошлади, ўз ишдан қолиб кетатганини айтиб, Умар отага ўлағай-лади, йўлга ағдариб кетаман, деб пўнса қил-ди. Умар ота учта ўн сўмлик билан даргазоб шофери бироз кўниттирган бўлади. Бу камлик қилганидек, санитария бўлимидаги одамлар тизирлиқ қилиб туриб олишди.

—Жиян, — деди Умар ота ёлвориб, — се-литрани қаёқдан олай, солилмаган ахир... —Анализдан селитра чикди, у ёғини бил-майман, — деди халат кийган йигит. —Олинг кетинг, ота, бозорга қўймайман, гап тегди, бизиям текширадиган одамлар бор. Билиб қолишса, сизни қовуниз деб, ишдан ҳайдала-ман. Қассобга гўшт, эчкига жон қайғусиз. Қо-вундан касалланганлар қанча!

Авалл—охир бунақа юмуш билан катта ша-ҳарга келмаган, шаҳарнинг «қовун-қондалари-дан» беҳабар Умар ота санитар йигитнинг га-ларига паққос ишонди — қўйди, ҳатто «қовун-дан заҳарланганлар»ни эшитиб, кўрнб кетди. Борди-ю бунинг қовунини харид қилганлар ҳам касалланиб, биронтаси ноубул бўлса, унда додани кимга айтиди. Тўғри, Умар ота ерига дори бермаган, лекин чойхонада агроном йи-гит, заҳарланмаган ер қолмади, неча йиллардан бери дори беравериб, ер тўлдириб юбо-ринлар, деган, кўпши томордада ишлатилган селитра тўрт йил мобайнида бошқа ерларга ҳам сикиб, таъсир қилганди...

Умар ота қайтиб кетишни жазм қилиб ташқарига чикди.

—Э, ота!.. — деди шофер йигит танган бў-либ. —Одам шунанам гўл бўладими?! — Умар ота кўзини пир-пир учирган ҳолда чўчи-бошқарга қаради. Халати йигитнинг таибҳи етмагандек, энди бу шофер ҳам дашмон бера кетди. —Ишингиз битган жойда, ўзингиз бу-зиб чикибсиз-ку!

—Битканда? —

ранг, ота, сиз бировлар ғамини еманг, ўз қовунигизни, тарози босишини ўйланг! Боринг...

—Жиян, худо хайрини берсин, мен улда-сида чинда олмаман, — деди чол ёлвориб. —Ўзингиз тўғридаб чикинг, қистирадиганини бе-раман, йўқ деманг, жиян, ўзингизиям йўлги-гиз олишди...

Шофер йигит бозор идорасидан нишайиб чикди. Бир пасда ҳужжат ҳам қўлга тегди, қо-вун тушириш учун жой ҳам топилди. Умар отанин шаҳарга бўлтир келгани бе-кор кетмади. Бу ердаги ҳаётнинг баланд-пас-тини ўрганиб олган Умар ота бу йил бозорга кириш билан нарх-навоини суртириди, қову-нини бир килос олтиш тийин эканини билди мамун бўлиб қўйди. Бир ярим тонна қовун, 800—900 сўмга боради деб ўйлади у, ҳозир октябрнинг охири, ноябрнинг ўрта-лариға бориб, килоси бир сўмга чикди, анаб эмас, омадним келиб минг сўм ундирсам, кенаятчи-йимнинг тўйига етиб қолади. Учта совлиқ, сигир-нинг бутуриги тўғиб бергани гунакин бўлиб қолди, гўшт ўзидан чикди, қовунининг пули бўлак ҳажратларга етиб берса, армон йўн. Қарз кўтармаса бўлгани. Қарз кўтарса... гуна-жин, қўйлар сўйлади, ситиринг ўн қолди, қийин бўлади. Олдинги тўйдан кейин мотоцикл бор эди, ўша асқотди. Энди... йигит қўйган пенсия пуллари ҳам йўл ҳажратига санитар йигитдан ҳужжат ёздириб, бозоркомдан жой олишга кетди. Ишқилиб, тезроқ соғуқ тушсин, нархлар кўтарилсин... Қўвган ҳам худо дейди, қотган ҳам.

Бултури қадрдон бўлиб қолган танишлар-дан, бу йил ҳам бор экан, Умар отани кўриб қучоқлашиб кетишди, ёнига унданди, иссиқ чой узатишди. Умар ота ўз жондошларини кўргандек хурсанд бўлди. Бунақанги одамлар —бу на ётишининг, на емишининг тайини йўқ, кундузлари гавжам ва иссиқ, кечалари кимса-сиз ва совуқ, қовун гарамлари гўмбайган бе-олаво масканининг шарпадек омонат эгалари бўлиб ёнма-ён шу ерда яшапур, баъзида дўст-лашиб кетишар, баъзида ашадий душманга айланиб қоларди. Бир-бирининг дилига йўл топанлар иноқлашиб, гуруҳ бўлишар, бир қозонда овқат пиширишар, анор лишигидан таи-ча қуришар, мушроқ сўхбат кайфида тонг оти-ришар эди. Бу йўсундаги ҳаётга кўнликсин келмаганлар қовун-тарвузини кўтарасига қай-қовига арзон-гаров сотиб кетар, баъзилари

яқин-атрофдаги хонадонлардан ижара олиб, ўша ерда туришар, баъзилари эса ўзларига тахта билан ажратилган қўвнинг четига по-хал тўшаб, шолча ташлашар, пўстинларига ўралиб бозорнинг ўзида тунашар, тонг энди ёриша бошлаганида гимирсилаб ўйғониршарди... Умар отага бунақанги ҳаёт бир қадар ёқади ҳам. У кеч бўлишини кутади. Кеч кириб, ха-ридорлар сийрақлашини билан сотувчилар гуруҳ-гуруҳ бўлиб, баъзилари сави тўғрашга, баъзилари темир ўчоқларга ўт қалашга ту-шиб кетишди. Овқат пиширишга қадар биров пул санайди, биров қозон қуради, ёшлар эса ичкиликсиз овқат еишмайди, ширакайф ҳо-да шаҳар айлангани чикиб кетишди, ярим кечаси ситарет чўғини ялтиратиб қайтишди, баъзан аёл-жувонларнинг овози ҳам эшитилиб қолади.

Ҳамма қатори қовун сотувчилар ҳам ноябрь байрамни сабрсизлик билан кута бошладилар. Аммо бу кун бошқалар учун шодиёна бўлса, сотувчилар учун бошқа мазмунга эга — байрам кунлари бозор қаққон бўлади, кўл қўлга тек-майди. Ўн кунда сотиладиган мол икки кунда кетди, ҳаманлар эътилолган пуллари тўлади. Кимнинг мол кўп бўлса, камали, кам бўлса тугалди. Савдон қилиб бўлганлар чойхона-ларда ош буюриб, қадрдон бўлиб қолган ше-риклари билан хайр-матҳур қилишди, бир-бирларини ўз қишлоқларига чақиринишди. Қо-вуннинг сотиб адо қилган наманганлик ойна-си Умар отани ҳам Бўзсув ёқасидан чойхона-га айтди, чол бора олмади. Бозор қаққон, харидорлар тумонат, кўзи қиймади. Зора омад келиб, қовуни таллаб кетишса, мен ҳам қўту-либ олардим шу юқдан, деб ўйлади Умар ота, бироқ қутганидек бўлиб чикмади, анчагина қовуни сотилмай қолди. Харидорлар ҳам га-лати, асалдек ширин қовун бу ёқда қолиб, ўла-рини бошқа тўпга уришди. Тўғри, у тўпдаги қовун чиройли, тўп босган, аммо шираси йўқ, шунинг учун Турдидойи ҳеч кимга «қовунини қақмоқлаб беришга рози бўлмайди. Анави ку-ни бир киши, Турдидойини сертўр қовунига ҳаваси келиб, йигирматасига ўз эллик сўмин шартта чиқариб берди. Аммо эртасига ўн тўққизта қовуни келтириб ташлади. Ҳўп ён-ди-биди бўлди...

Ўзбекининг боласи меҳнатда катта бўлади. Укаларига қарайди, мол боқади, ўт юлади, терт қоради. Шунинг учун бўлса керак, дас-тёрлик ва турткилаш исканасидан чикиб олишини, тезроқ воғта етишини ороу қиладди. Кейин уйланишни, иморат қуришни, фарзанд қуришни, фарзанд кўрганга сўнг тўй қили-ни, юртга ош беришни ўйлайди. Бу орзу шу қадар кучлики, бутун ўй-фикрини қамраб ола-ди. Чала иморат битади, деворлар оқланади, узумнинг сўриси янгиладан, деразаларда пар-да пайдо бўлади, хандалар тўлдирилади, ярим тунгача чироқ ўчмайди. Ниҳоят, тўй ҳам ўтади. Ювқисиз дошқозон, гарам-гарам идиш-товоқ, икки охур бўш ишша, ҳодага те-скари ташланган қўй териси, топанган гулхона қолади. Аста-секин ҳамма нарсас ўз жойини то-пади, узоқ-яқиндан келган қаришқорлар кета-ди, бир неча кун эркатой бўлиб юрган тўй бо-ла иштини ичканди дўпини олиб ташлайди, ота-она бир-икки ой мобайнида тўй тафсилот-ларини мароқ билан эслаб юришда ва иккин-чи тўйин ўйлаб бошлашди... Аёзди тун, юл-

дузлар чарақлаган осмон, эски кўрпа ташлан-ган танча, сопол идишга солинган бир ҳовуч чўғ, қулоққа чалинадиган мушроқ алақирш, бўғиқ йўтал ва бир ёнини тангача бериб, че-сиз орзуларнинг ширин азобига маст Умар ота ярим кечгача мижа қоймас, қулоқнинг илларини янги остига боғлаб, ўнсаиз ётар, хўрсинар, тонг ёришини, тезроқ молини пу-лаб, қишлоғига қайтишни, тўй ҳаракатини ўй-ларди. Бу аёғу мақсад ёши олтиминдан ошган чолга куч бағишлар, қушойиш берарди. Аммо орзулар ҳаяжонданми, ўқтин-ўқтин юрагини гўё биров эзиб қўйиб юборгандек туюлар, кў-раги гуриллаб ура бошлар, игна санчилган-дек бўларди. Ғўза кирганига ҳафта бўлган, балки шунданми, деб ўйлади у.

Чол харидорларни гапта тутти, сўроқлаш одатини чиқариб қолди.

—Қасбингиз нима, иним? —Нимайди? —Дўхтирмасизми? —Қаттан билдингиз дўхтирлигини? —Ил-жайиб сўради харидор. —Тахмин, — деди Умар ота иймайиб. —Эт-бетингиз оғриятими? —Мана бу ерим, — деди чол бир оз журтатгани ва чап кўрагини кўрсатди. —Дуқилайди. Бир нарсасанчилгандек бўлади. —Анчадан бери шунанам.

—Бир йил чамаси, — деди чол кўзини пир-пиратиб.

—Текшириш керак, — ўйлаб тураб деди харидор. —Эшитиб қўриш керак. Асбоб уйда қолган.

—Аттанг. Харидор қовунини ерга қўйиб, кўлини қолди, чўнтагидан дори олиб қутиси билан чолга узат-ди.

—Ҳаммасини берманг, иним, —шошиб деди чол. —Тўрттагина бўлса бас.

—Онаверинг, уйда мўл мунақадан. —Сизам ичиб турасизми? —ачиниброқ сў-ради чол.

Харидор жилмайиб, бош қайраб қўйди. —Ориганда тил тағига ташлайсиз, — деди у ва қовуни тарози паласига қўйди.

—Олиб нетаверинг, иним, — деди чол қову-ни торозидан олиб. —Болалар ейишини, — Умар ота қовунини харидорга суқа бошлади.

—Ғалати бўлди-ю, — ўнғайсизланиб деди харидор.

—Ош бўлсин, розиман, раъйиним қайтар-манг... Ёлворди чол. —Ният қилдим. Яна бита-олинг. Ёққанини...

Харидор қизариб кетди, иккинчи қовуни олмади.

—Уар, иним, — деди Умар ота сирли жия-майиб. —Рўзаман. Оғзим ёниқ. Тил тағига, дедингиз... қанақа бўларкин?

Харидор бунақа аснога ҳеч қачон тушмаган эди, ўйлаиб қолди.

—Дори таоммас, шинаверинг, — деди у ниҳоят. УН бўйи Умар отанин юраги бир неча мар-та санчди, аммо у дорини оғизга солмади. У кеч киришини, оғиз очадиган вақт нелигини сабрсизлик билан кутди. Ниҳоят, кеч қанча ис-кирди, оғиз ҳам очилди, бироқ қол қанча ис-тамасин, юраги бир марта ҳам санчмади. Со-вуч зўрай бошлади. Чол илчи сувада ювинди, қаддини кўтарди, яна мункайди. қайта тур-мади...

Ўзбекистон Ленин қомсо мол мукофоти лауреати Ҳусниддин Шарипов ёш шоирлар даврасида

Оймомо ОБИДОВА

Чоршаъм РЎЗИЕВ

А Т И Р Г У Л

Гўзаллик олдида тик турган одам! Мен сизга, Кўзимдан эриб тушган кўз ёшлар, Тупроқда гуллаган муҳаббат — аждодларим ҳоки, армонларим билан эмас. Мен сизга шодлик,

Айқирган шамоллар учқур оти-ю Булоқ сувининг шаффоф гулоби билан Саҳаркез, тонгининг шабнам томчисин-ю. Бошим узра қўёш тўккан зиёлар... Ҳаёт деб аталган бу чаман ичра — Тириклик — Булбул навоси — Қалбимнинг уйғоқ садоси билан ошноман

Тошкент

СССР
ЁЗУВЧИЛАР
СОЮЗИ

Фарида УНГАРСИНОВА

«ВАТАН НИМА?» ДЕЙСАН СЕН...

«Ватан нима?» — дейсан сен менга, ўғлон,
Ватан — сенинг мангулик онал.
Йўрғанидан жонингга сиғиб қолган
Қўлнинг ва кўйнинг-ку, болам.

Ватан — бу ўз уйнинг, болаликдан
Сен чопқиллаган дала, боғинг.
Буянг чиққан бу уйдан, даданг чиққан,
Ўсган бунда алл боболаринг.

Қўм-қўқ ўрмон бўлажани ўйлаган,
Баланд тоғу зилол бўлган.
Ватан — шик олдиди бирга ўйнаган
Ўзининг, жонинг, кўз қароғинг.

Ватан — уйнинг эртаси қони, жон,
Сезсин-да юртининг барчаси.
... Ўғлим, сенсан бепар... Ватанингни
Ичкинагина бир парчаси...

Қозоқчадан Маҳкамбой УМАРОВ таржимаси

Владимир РЕЦЕПТЕР

Ўзимни Ўзбекистон фарзанди деб биланам. Бу
муқаддас ва меҳмондўст тушунда ўсиб-ўлғайдим,
билдим олдим, ишладим. Қўлимга занку шавқ бер-
ган, юратимга илҳом ўтган солган ўзбек туруғидан
бир йилдор сифатида бутун умр қарздорман. Уш-
бу шайрим ана шу фарзандлик меҳрим ифодасидир.

ЧАРХПАЛАК

Шовуллар сув. Гижирлайди улкан чархпалак,
ариқ сувини тугатолмас шодон чўмчда,
кегалири бирлаштирган гулчак жонсара,
дарёлик касбини ўзига айлашни маъна.

Ариқ суви ошиб ўтган маълум маррани
эниш томон нурдек оқиб, қўмсаб ер васлин,
қаёнлардир, олти оқ йил муқаддам уни
даъват этган чархпалакча бўлади таслим.

Олти ёшда эдим қўч-қўч — уруш тўқини,
тадбир менг илти жойга етганда ҳалқ,
термулардим, қалин чинор сол-салқини,
қўприк ёқда айланганда улкан чархпалак.

Узунчоқ жез идишлардан ёғоч нов сари
қўйиларди билдур оқим дилин этиб жалб,
сув шовилмай янги йўлдан кетарди нари,
бутун аср қузашига шайдир сархуш қалб.

Бурилишга етиб боргач, новдан оққан сув
лоб тубида пайдо бўлар даъватларга шай,
энди унда ишлар, ҳаёт бўлин деб сулуз:
ювтирлар, чўмилтирлар, сўғорлар тинмай...

Табиатнинг тегайриги тўб чархпалак,
сув шовилар қўз олдиди сузар осуда:
дарё касби айлантормоқ, йиллар — гилдирак,
менинг олис бўш вақтларим саврайди сува.

Оққан узоқ нигоҳларим ариқча ҳамдам,
халоскорим бўлган пучмоқ — шу дийрни деб,
ва шу бутун дунё — чархи кайрафторим деб,
жон берардим, гар ўлимга қўнимасам ҳам...

Эргаш МУҲАММАД таржимаси

ҚОЗОН ШАҲРИДА БЕШ КҮН

ҚАРДОШ татар адабиё-
ти ўзбек адабиёти билан
қадрдон, ота-ини. Татар
ёзувчиларининг набабидан
Х. Сиедига отланар экан,
маи, адабиётимиз алоқала-
рига, бу алоқаларнинг та-
шабуслорлари йўлга на-
зар солидим, улар ҳақида
қадрдонларимизга сўзди ми-
баридан гапирдим, фахрлан-
гим келди. Бу икки ҳалқ
тарихи, хусусан, уларнинг
адабиётлари тарихидан ано-
йиб обидлар мерос қолган.
Абдулла Тўқай мактаби,
отанин Ходӣ Тўқай талқин-
лари, жанговар Муса Ҳалил
овози, Шайх Маннур, Ма-
жид Гафурий, Олимжон И-
броҳим, Заки Нурий, Сибгат
Ҳаким, Ҳасан Тўфон каби
совет Татаристони адабиёти-
нинг тарихини яратган адиб-
лар, шоирлар, драматурглар
инжоди бунинг ёркин гувоҳи-
дир. Абдулла Қодирий ва
Ойбек, Гафур Ғулом ва Ҳа-
мид Олимжон, Уйғун ва На-
зир Сафаров сингари адиб
ва шоирларимизнинг татар
адабиёти билан бўлган жуда
яқин алоқалари уларнинг
лавоимчилари ва шоирлари
аёнликсига ҳам айлангандир.
Уларнинг ўттинчи йиллар-
даги бир неча тақрири ади-
би сафарлари ва бу сафар-
ларда тузилган бетакрор
асарлари семими Гафур Ғу-
ломнинг 1966 йилги сўнги
сафарига таттар ёзувчилар
союзи мажлиси минбаридан
сўзлаган таттарча нутқида
фахр ва мамнуният билан
қайд қилинган. У, айниқса,
ўзбек ёзувчилари китобла-
ри билан қай маротаба Қозон
басмоқхонасида нашр этили-
шини, бу китоблар, хусусан,
1870 йили ўзбек тилида ilk
бор чиқиб босилган «Турки-
стон вилоятининг газети» та-
тар ҳарф терувчиси томони-
дан тайёрланганини, бизнинг
маданиятимиз тарихида би-
ринчи газета чиқишига сабаб
бўлган ишлардан бири Ша-
гирей Бикчантаевчи Бик-
куллов бўлганини хайжон
билан айтган. «Қозон ме-
ним ёт тасаввуримда Кат-
тадан юқори кураб эди», де-
ган эди. Бизнинг маданият-
ларимиз чоррахасида бунинг
сингари жуда қўн воқеалар
бор. Театр санъатининг яра-

тилишида ҳам, мактаб-ма-
ориф таълим-тарбиясида ҳам
татар адибларининг ҳисса-
лари беқисс. Худди тоқик
ва туркман, қозоқ ва кир-
ғиз қорақалпоқ ва озарбай-
жон зиёлиларининг бир-бир-
ларига бўлган ҳиссалари
сингари. Абдулла Тўқай би-
лан Ҳамза Ҳакимзода про-
спектарининг шаҳарларимиз-
да чорраха ясашлари, Ҳамид
Олимжон билан Ходӣ Тўқай
тўқчаларининг бир-бир-
ларига пешвоз чиқишлари
ёки Муса Ҳалил қўчалари
билан Гафур Ғулом қўча-
ларининг чиройли хибоблар-
да учрашуварли бу қадрдон-
лик залуқсиз давом этаёт-
ганидан далолат. Ҳасан Тў-
фон, Қави Нажмий, Абду-
рахмон Абсаломов, Фотиҳ
Хусний асарларининг қайта-
қайта нашрлари, Тўфон Ми-
нуллин, Нақи Исанбетов,
Нашшоф Амиров асарлари-
нинг Ўзбекистон сахналари-
даги талқинлари икки ҳалқ
ўртасидаги асрлик алоқа-
ларнинг илпак илларини та-
ни ҳам қийратиб, узилмас
қилмоқда.

Муса Ҳалилнинг «Ма-
ориф дафтари»ни тўқур ҳис-
сиёт билан таржима қилган
Мамарасул Бобоевнинг ҳа-
жон билан ўқиб берганлари
ҳамон ёдимда. Унинг ке-
йинги нашрлари, татар адиб-
ларининг «Йиллар ва йўл-
лар» ҳикоялар тўпламлари,
бугунги талантили ёш адиб
ва шоирларнинг таржима-
лари, 800 йиллик юбилей
йилинда нийонланган «Қис-
са Юсуф» асарининг муал-
лифи, татар адабиётининг
асосчиси Қўл Ғали, татар,
бошқир ва қозоқ адабиёти-
нинг классиги Мифтаҳиддин
Оқмулла, пролетар адиби
Гафур Қўлаҳмедов, машхур
татар совет адиблари анъа-
наларини давом эттиратган
илкларини кўрсатади.

Сўезд кунлари татар
ёзувчиларининг ўз адабиёт-
лари муҳомадаларини тинч-
лаб эканиси, ўзаро таржима
ишларини янада жиддийроқ
йўлга қўйиш заруратини ҳис
қилдим. Шунда алоқалари-
миз тағин ҳам муқтаҳам-
роқ боғланган бўлар эди.

Туроб ТУЛА

МАЎНАВИЯТ ОЛАМИ

ОДАТДА, инсоннинг ҳаё-
ти, яшаш тарзи ҳақида
ўйлаганда, албатта, моддий
ва маънавий томонларнинг
муштараклигини ҳисобга оли-
шимиз. Инсон ҳаётини бу му-
ҳим жиҳатларга ақратиб,
шартли равишда, тўғри
Аслида инсоннинг ҳаёти бир
бутун моддий ва маънавий
томонларини қўшиб, ўй-
гунлашиб, бири иккинчисини
тақозо этиши, бирининг
иккинчисига ўтиб туришидан
иборат.

Раҳимжон Отаевнинг Га-
фур Ғулом номидаги Адабиёт
ва санъат нашриётида 1983
йили чоп этилган «Осмон
тўла юлдузлар...» кито-
би ҳам шу ҳақда. Дарҳақи-
қат, кийинчи, уй-жойли бў-
лиш, меҳнат қилиш, одамлар
билан ўзаро муомалада фа-
қат моддий эҳтиёжларига
эмас, балки маънавий эҳти-
ёжлар ҳам ифодаланган бў-
лади. Ёки, аксинча соф маъ-
навий эҳтиёжлар тарафидан кў-
ринадиган беҳисоб туйғулар
олами моддий эҳтиёжларсиз
мавжуд бўлолмайд. Айрим
ҳолларда бу иккала томонин
ажратиб қараш, уларни бир-
бирига қарама-қарши қўйиш,
моддий томонларни усту-
н деб ҳисоблаш ҳолларига дуч
келамиз.

Муаллиф инсон туйғуларин-
инг, инсон ҳиссийатининг ҳа-
ётдаги ўрни ва моҳиятини,
қўрилишлари ва намоён бў-
лиш хусусиятларини тадқиқ
этишни ўз олдига мақсад
қилиб қўйган экан, Маркенинг
қуйидаги фикрига асосланиб

жуда тўғри йўл тутади:
«Иқтимоий кишининг ҳисси-
ётлари иқтимоий эмас ки-
шининг ҳиссийатларидан ўз-
гачадир. Зотан, фақат таби-
қат бефта сезиларлига эмас,
балки руҳий деб аталган
ҳислар (ирода, сеғви ва бош-
қа шу қабиллар) ҳам, худлас,
инсоний ҳислар, ҳиснинг ин-
сонийлиги ҳам — фақат те-
гишли предмет тўғрисида,
одамийлашган табиат тўғриси-
да вужудга келади».

Туйғуларнинг барча қўри-
нишларини, бутун асрорини
англаш, онгли бошқариш, но-
хуш ва бадбич ҳисларни бу-
тунай йўқотиш мумкинми?
Ёқимли, эзгу, ўзгал ҳислар
кишилларда тўла намоён бў-
ла оладими? Бу ҳис-туйғу-
ларнинг даражаси, «миқдо-
ри», «таркиби»ни текшириш,
билишини йўли борми?
Ҳис-туйғулар кишининг сез-
гилари, кафияти, эҳтироси,
майли ва ҳаяжонларидан фарқ
қиладими? Фарқланса, қан-
дай хусусиятларига қўра
фарқланади?

ЭЗГУЛИК ЙЎЛИДА

Асаф Дилмуродов
АФРОСИЁБ СУКУНАТИ

Асаф Дилмуродовнинг Га-
фур Ғулом номидаги Адабиёт
ва санъат нашриёти чоп
этган «Афросиёб сукунати»
тўпламидаги ҳикояларнинг
маъзун ранг-баранг бўлса-
да, уларда муайян ўйғунлик бор.
Депдир барча ҳикояларда
адабиётнинг азалий мавзуси —
инсоннинг ҳақиқат учун ку-
раши тасвирланади.

«Шердор» тарихий ҳикоя-
сида узоқ ўтмиш ҳақида сўз
боради. Ҳикоядаги асоқлар
не азоб-қубатлар билан
Шердордек мадрасани қўри-
ган, унга қалб қўриб бер-
ган, қолверса, келажакка
мангу йилал қўйиб кетган
уста Муҳаммад Аваз. Самар-
қандийнинг сеғи эйтириб
лар ва аччиқ тақдир билан
боғлиқ. Муҳаммад Аваз ёш
бўлишга қарамадан устоз
Мулла Абдулқабирнинг эъ-
тиборин қозонган, ўз да-
рининг обрў-эътибори маш-
хур усталиридан. У ҳик-
дор Ялантўшбий Баҳодир
амр-фармон билан «вақт
путурдан кетганидан саройин
таъмирлаш» ишларини Му-
ҳаммад Аваз зиммасига қў-
лайди. Уста иш давомида
ҳукмдорнинг қизи Моҳбун-
нинг юзини қўришга муво-
сат бўлади. Бу оий учра-
шуудан сўнг унинг ороми йў-
қолади. Қаниқаз — Муҳам-
мад Авазга Моҳбун номи-
дан палок соғи қилади. Бу
сўвгадан у қанчалик қувонса,
айни пайтда Моҳбун ви-
солига етилишни мушкул
эканлигини ҳам тушунади.
Пинҳоний йўлдан мактуб-
лардан келин қилиш тавши-
ридан юрган оназор ҳам
воқиф бўлади...

Ҳикоя ҳажимига қўра сал-
моқли. Унда Мулла Абду-
жаббор, Назокатбон, Ялан-
тўшбий Баҳодир, Бобоҳўна
ва бошқа бир қанча образлар
борки, бутун китобхон назар-
идан четда қолмайд.

Ёзувчининг меҳнати, ай-

Раҳимжон Отаев рисола-
сида юқоридаги каби саво-
ларга ўриш жавоблар бе-
ришга интилади. Муаллиф
муқтақил фикрларини баён
қилишдан олдин муқтақил
қилишдан олдин муқтақил
фикрларига мурожаат этади.

Китобда тадқиқотчи жуда
қўн масалаларни қамраб
олишга интилади. Муаллиф
инсонга хос юксак туйғулар
ҳақида фикр юритади, ба-
чана ва қашшоқ ҳисларнинг
лайдо бўлиш сабабларини
қидиради, ҳар бир масалани
ҳал этаётганда объектив ва
субъектив томонларнинг бир-
лигидан келиб чиқади. Р.
Отаев ўз мулоҳазаларини
шунчаки руҳсиз баён қи-
лмайди, ҳис-ҳаяжон билан
сўзлайди, фикрларини тас-
диқлайдиган мисоллар кел-
тиради, айрим тадқиқотчи-
ларнинг фикрлари юзасидан
танқидий мулоҳазалар бил-
диради.

Ўзгаллик категориясини
тадқиқ этишга бағишланган
сахифалар Р. Отаев китоби-
нинг энг муваффақиятли
чиққан боблари сирасига ки-
ради. Ўзгаллик туйғуси-
нинг моҳияти ва табиати ҳа-
қида фикр билдираган, бу
мураккаб масалада, тўғри
йўлни таллай олган. Муал-
лиф ўзгалликни ҳаётдан, во-
қеликдан излайди, ичми ва
ташқи ўзгаллиқнинг узвий
бирлигини аниқ ёритади, ёш-
лар онг-тушунисиди, харак-
терида, хатти-ҳаракатида
баъзан учраб турадиган но-
хуш ҳолларни танқид қи-
лади.

Китобда тақрор фикрлар,
таҳрирталаб ўрилар учрай-
ди. Умуман, Раҳимжон Ота-
евнинг «Осмон тўла юлдуз-
лар...» китоби ёшларга ан-
чагина маънавий озуқа бе-
ради ва уларни ҳаёт жум-
боқлари ҳақида ўйлашга
ўндайди.

А. ЭШОНҚУЛОВ,
фалсафа фанлари
кандидати

«Афросиёб сукунати» ҳикояси қадимий
Афросиёб ҳаробалари ва
уларни текшириб ўрганаёт-
ган, ўтмишини, бой тари-
хий маданиятимизни бугун-
ги ва келажак авлодга ет-
казиш ниятида иш олиб бо-
раётган олимларимиз ҳақи-
да. А. Дилмуродов бу ил-
мий муҳитда қарама-қар-
шиликларни, ҳис-туйғулар,
эҳтиқодлар курашини ишо-
нари чизиб ҳаракат қи-
лган.

Асарнинг бош қаҳрамони
Фозил ҳақиқатнинг юзига
ти қарайди. Унинг марҳум
отаси илмий ишнинг охирига
етказолаётган оламдан ўтган.
Аммо поёнига етмаган эъ-
тирсатиш қимда қолгани но-
маълум...

Ҳикоядаги воқеалардан шу
нарсани аниқ бўладики, Олим
Низович Фозилнинг отаси
билан ишлаган, марҳумнинг
илмий иш унинг қўлида
қолган. Бу каби воқеалар
таъсири — Фозилнинг ҳа-
қиқат учун қуралишни китоб-
хонни унчалик ишпиримай-
ди. Қаҳрамоннинг Олим Ни-
зовичга муносабати, улар
оросидagi қарама-қаршилик-
лар моҳияти асарда чуқур
бадиий тадқиқ қилинган.

Бу каби мамчиликлар қаҳра-
монлар нутқида ҳам хо-
ш.

Худлас, «Афросиёб суку-
нати» тўпламига кирган ҳи-
кояларда қаҳрамонлар ҳақи-
қат, ишонч, инсонийлик учун
қийинчиликлардан қўнмай
дадил курашадиларки, бу
китобхонни кишини марта-
баси — инсонийлигини улуғ-
лашга чорлайди.

Абдуғафур МАМАТОВ

Зимлигини тақлиф қилиб
қўрдим. Улар эса жарқал-
диргочлар биноларини бўлаб
қўйиш мумкинлигини, қола-
верса замонавий биноларда
қандай тақриб йўқлигини
наж қилишди.

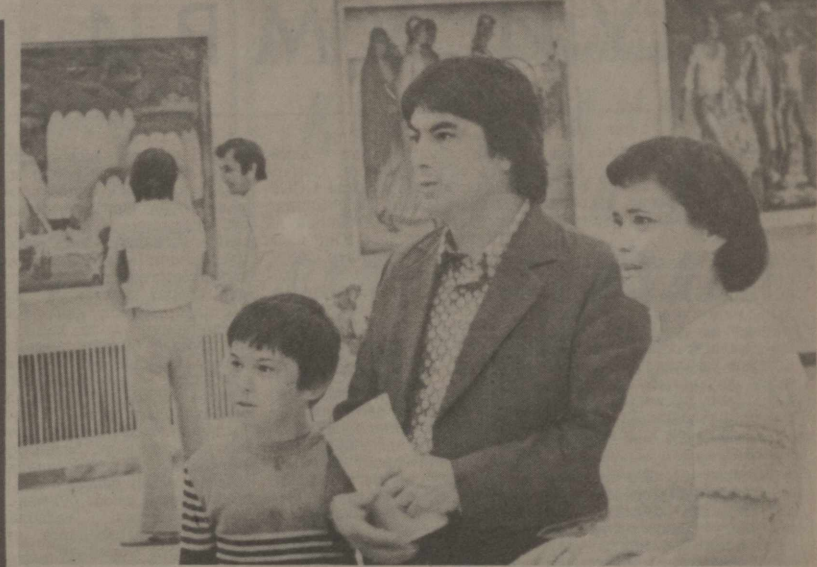
Жарқалдиргоч шаҳар са-
натири дейилишини ёддан
чиқармаслигимиз керак. У
бир кунда қарийб ўз вазиға
тенг миқдорда зараркуна-
да қирон келтиради.

Жарқалдиргочлар баланд
бинолар устиди чиққилла-
ганча парвоз қилиб, ўзига
гўша излайди. Лекин топол-
майди!

Лойиҳаларда улар учун
масхус, туйнук қолдириб
қўзда тутилмаганини би-
лишмайди, тушунишмайди бу
жониворлар!

ДЕЛЬФИНАР

Батумидаги дельфинарий
да қўла ўргатилган жонив-
орларни қўришни кўп йил-
дан бери орзу қилардим.
Аммо бу ерга келиб, ҳафса-

Оилавий экскурсия...

С. МАҲКАМОВ фотоси

ЙИГИТЛАРДА АЙБ ЙЎКМИ?

Доцент Ўлмас Жалолова-
нинг «Қизлик гўрури» (1984
йил 8 июнь) мақоласи ёш-
лар ўртасида қизгин баҳс-
ларга сабаб бўлмоқда. Яқин-
да Тошкент Халқ ҳўжалити
институтида шундай баҳс ўт-
ди. Унда турли факультет-
ларнинг студент қизлари ўз
фикр-мулоҳазалари билан ўз
тоғлашдилар. Бу мунозара
жуда самимий, оинқ вазиға-
да кечди. Қизлар диллари-
даги бор гапларини тўқиб
соддилар.

— «Қизлик гўрури» ма-
қоласи, аввало, ўзимизнинг
хатти-ҳаракатимизни ўйлаб
қўришга мажбур этди. — де-
ди ллан-иктисод факультети-
нинг студенти Қарима Аҳ-
маджонова. — Менинча,
қўриётган қизларимизнинг энг
асосий вазиғаси ота-онанинг
ишончини оқлаб, ахши
ўқиш. Қизлар турмушга чи-
қишдан олдин «Шу йигит-
нинг ота-онасини ҳурмат қи-
ла оламими, ўзини бахти-
ли қилишга қўрибме етдим?»
деган саволларни жиддий ўй-
лаб қўришлари керак. Йи-
гитларимизга ҳам гинамиз
бор. Ҳар ҳолда, йигит киши
мард бўлиши керак. Ўзини
тутиши лозим. Агар йигит-
лар қизларни астойдил ҳур-
мат қилса, қизлар ҳам шун-
га яраша иззат кўрсатади-
лар. Шунингдек, баъзи ота-
оналаримиз ҳам, ахшилик
қиламан деб, қизларнинг се-
маган йигитга турмушга бе-
радилар. Семмаган одамни
ҳурмат қилиш эса жуда қи-
я.

— Менинг ҳам баъзи ота-
оналаримизга жиддий эъти-
розим бор, — дея сўз бо-
лади қишлоқ ҳўжалити
иктисоди факультети сту-
денти Ҳайитгул Тўғи-
боева. — Улар қўнпича
қўришга юборган қизларига
қўн пул бериб қўядилар. Бу
эса ўша қизларнинг юриш-
туриши, хатти-ҳаракатида
салбий ўзгариш ҳосил қи-
лади. Улар бошқа тенгдош-
ларидан ўзларини юқори тут-
та бошладилар. Хилма-хил қи-
янадилар, пулни истатганча
сарф қиладилар. Менга, ай-
ниқса, мақоладаги «Муҳаб-
бат бир-бирига ишонч, ҳур-
мат, эътиқод» деган сўзлар
маъқул бўлди. Афсуски, бу
эътиқодни йигитлар қўриқ

Савдо-иктисод факультети-
нинг студенти Замира Нур-
тоева ҳозирги кунда кўп уч-
раётган баъзи жиддий ну-
сонлар ҳақида қўнпич га-
пирди:

— Мени бир нарсга гўят
ажаблантиради. Қўнпича
тенгдошларимиз газета-жур-
наллар, китобни кам ўқийди-
лар. Айниқса, бизнинг муно-
зарамизга сабаб бўлаётган
деб мутлақо ўқимаса керак,
деб ўйлайман.

Қизлар тенгдошларининг
маншатга берилиб етаетган-

бузадилар. Ўқиб юрган вақт-
ларида ўзлари билан ўқит-
ган қизларга муҳаббат изҳор
қилишди, оҳ-оҳ урух юри-
шди-ла, битиргач, буларнинг
барини унутиб, бошқа қизга
ўйланишди. Бунинг қандай
тушуниш керак?

— Ҳайитгулнинг сўзлари-
га қўнпича, — дея сав-
до-иктисод факультети сту-
денти Шоҳида Саидова. —
Айрим йигитларимизнинг
одоиб ҳам юксак даражада
эмас. Масалан, мен бир йи-
гитни биланам: ҳамма нарсаси
етарли. Пули ҳам, маши-
наси ҳам бор. Нима қилиши-
ни билмай, зериккан бу йи-
гитча сеғи деган муқаддас
туйғун эрмак қилиб, ҳатто
топташгача бориб етади.
Яна шундай бир тонфа йи-
гитлар бори, ётоқхонада яш-
ши қизлар турмайди, деб ўй-
лаб шу мулоҳаза билан муо-
мала қиладилар. Ахир, бу
қизларни ҳақорат қилиш
эмасми?

Савдо-иктисод факультети-
нинг студенти Замира Нур-
тоева ҳозирги кунда кўп уч-
раётган баъзи жиддий ну-
сонлар ҳақида қўнпич га-
пирди:

— Мени бир нарсга гўят
ажаблантиради. Қўнпича
тенгдошларимиз газета-жур-
наллар, китобни кам ўқийди-
лар. Айниқса, бизнинг муно-
зарамизга сабаб бўлаётган
деб мутлақо ўқимаса керак,
деб ўйлайман.

Инсон қадрини пастга
урувчи яна бир «насаллик»
пайдо бўлди. Ота-оналар ке-
лини бойлигига, қариндош-
уруғларининг мансабига қа-
раб таллайдиган бўлиб қо-
лишган. Айнан шу нарсга
қўн оималарнинг бузиллиб ке-
тишига сабаб бўлади.

Савдо-иктисод факультети
студенти Сайёра Эсоно-
ва, Гўлшод Ражабова, ллан-
иктисод факультети сту-
денти Муборак Нуриддинова,
сўзларига асосан, қизларни
иродасизликда айбладилар.
Дарҳақиқат, қизлар қўнпича
қўнпиччилик қилишди, йи-
гитларнинг ҳамма тағига
чиппа-чин ишонаверишди.
Тўғри, ишонч яхши нарсга.
Бироқ сохтани ҳақиқатдан
фарқлай билиш даркор.

Қизлар тенгдошларининг
маншатга берилиб етаетган-

Г. УМАРОВА

ҚАЧОНГАЧА КУТАМИЗ?

Газетамизнинг шу йил 16 март сониди ёзувчи Ҳ. Хо-
шимовнинг «Инсон хотираси» мақоласи босилган эди.
Унда аждодларимиз хотирасини эслаш борасидан хал-
қимизнинг азалий илгोर удувлари ва кейинги пайт-
ларда одат тусига қайратган айрим ўринсиз одатлар ҳақи-
да сўз борган эди. Редакция ана шу мақола юзасидан
қўнлаб хатлар олмоқда.

лам пир бўлди. Улар нобуд
бўлишган экан.

Халқлардан бемалол сак-
раб ўтадиган, одамларнинг
қўлидан нон олиб ейдиган
дельфинлардан бири чики ой-
ча муқаддам

КУЙ УМРИ

РЕПЕТИЦИЯ хонаси. «Еш гардия» театрининг актрисаси Малика Иброҳимова бериш репетиция қилмоқда. Режиссёр Тolib Ҳамидов бурчда креслога қўққан, актрисанинг ҳаракатларини эиндан-жиддий кузатибди.

— Ҳа, деб қолди бир маҳал у ва ўрнидан туриб актрисага қўққан, — сохт... Ички ҳолатинг юзига чиқаяпти... Қани, бошқатдан бошлади!

Малика Иброҳимова, тушунарли, дегандай ҳорғин бош иргатди, кўзларини ярим юмди, бир муддат сукутда қолди. Чамаси, ўзини ролага ҳозирлади... Зум ўтмай кўз ўнгимизда эгиз кишидан жудо бўлган муштира аёл пайдо бўлди-қолди. Аёлнинг ҳараси шунчалик изтиробли эдики, бениҳтир унинг руҳиятида кечётган дард ва аламни юрак-юракдан ҳис эта бошлади.

—Француз ёзувчиси Жан Коктонинг «Инсон овози» пьеса-монолог устида ишляпти миз, — деди Тolib Ҳамидов қисқа муддатли танасфус пайтда. — Бу асар XX аср буржуа жамиятида муҳаббатнинг хорлиги, эркинликнинг жилови, лангалиги ҳақида. Пьесада биргина образ — муҳаббатини йўқотган, қаттиқ алданган ва бутун умр айланиб, дахшатли айланиб қолган ташланган ёшгина аёл образи бор.

—Мураккаб образ, — дея суҳбатга аралашди Малика Иброҳимова, — Мана шунинг учун ҳам образ талқинига узоқ вақт кирдишмиз. Қачонки, тақдир ҳукмига ташлаб кетилган бахтсиз аёл руҳиятини чуқур ҳис қилганимдан сўнггина шундай сел қилганимиз бўлди. Бу ёш эини юришиб кетса керек.

—Ҳамма гап ҳис эта билишда, — деди Тolib Ҳамидов ўйчанлик билан.

Дарҳақиқат, бирон нарсани чуқур туймасдан туриб, бошқаларга уни етказиб бўлмайди. Тolib Ҳамидов бунини таллабик ийлабди-ах, идрок этди. Тошкент театри ва расмчилик санъати институтида ўқиб юрган кезлари машҳур санъаткор Шукр Бурҳоновнинг назарига тушиб қолди. Унинг давомида Шукр ака ҳаракатини, жонсарақ бу йигит бошқа талабелардан фарқлигини, ҳис эта

МУҲИМИ—ҲИС ЭТИШ

билиш қобилияти кучли эканлигини пайкаб юрарди. Тolib Ҳамидов Исоф Раҳимов, Назира Алиева, Наби Раҳимов каби саҳна устасидан сабоқ олиб, маҳоратини, билиминини ошира боради.

Институтни битиргандан сўнг Т. Ҳамидов Шукр Бурҳоновнинг тавсияси билан радиода режиссёр бўлиб ишлаш бошлади. 1968—70 йилларда Москвада Олий режиссёрлик курсида ўқиди. Бу ерда теле-авион театр режиссёри итис бўйича В. Турбин, Г. Чухрай, Л. Золоторевский каби улкан санъаткорлар қўлида таълим олди. Уқиб юрган чоғларидеҳ у Азиз Несиннинг «Тентак» асарини инсценировка қилиб, аёло баҳо олишга муассар бўлди. Бу унинг теле-авион театрида эришган дастабки ютуғи эди.

Тез орада Тolib Ҳамидов

Минуллиннинг «Ой бўлмас юлдуз бор» каби асарлари асосида кўп серияли видео-фильмлар яратди. Бундан ташқари, Марказий телевидение буюртмаси бўйича Ҳамза Ҳамидов Навоийнинг «Паранжиси» (К. Я. Яшиннинг «Нур-тон» пьесасининг ўзбек актриса иқросида рус тилида намоиш этиди. «Паранжиси» спектакли Қирғизистонда ўтказилган Бутуниттифок теле-авион спектаклидан кон-курсда биринчи ўринни олди.

Тolib Ҳамидов актралар билан ишлашда ўз иш услубига эга. Иш бошлашдан аввал асардаги ҳар бир образни алоҳида-алоҳида ҳис олинди. Ҳар бир образнинг характери, қиёфаси, тараффузи, ёшнинг чуқур ўрганиди. Ролларга ҳар томонлама мос актраларни таллайди. Ҳар бир актралдан ўзи яратётган образни тўла-тўқис тушуниб етишни талаб

лан яшаётган актр ўзи пай-камаган ҳолда микрофондан сал узоқлашди, овоз меънага пугур етиши турган гап.

—Театр саҳнаси билан теле-авион саҳна бир-бириндан фарқ қилади, — дейди Тolib Ҳамидов. — Масалан, театрда саҳналар мукамалроқ, диалоглар кенгроқ бўлади. Мизан-сценалар саҳнанинг композицион қурилишини тўларди ва актралар унун қулай имкониятлар яратилган бўлади. Теле-авион саҳнада эса, бу нарсалар торроқ, диалоглар қисқа ва ихчамроқ бўлиб, бутун воқеа камера орқали изоҳланади. Актёр қиёфаси актраларнинг қиёфаси билан бир-бирига қўйилган. Шунинг учун режиссёр актралар чекрасида актраларни қўйиб, уларнинг ҳар бирини чуқур ўрганиди. Ролларга ҳар томонлама мос актраларни таллайди. Ҳар бир актралдан ўзи яратётган образни тўла-тўқис тушуниб етишни талаб

унга талаб қилди. Орадан бир йил ўтиб Ҳамидовнинг «Холис-хон» музикали драматик саҳнага қўйди.

—Шундай саҳна асарлари бўладики, унга муножабат этган режиссёр ва актралдан катта таянчларли, маълум даражада жасорат талаб қилинади, — дейди Тolib Ҳамидов, — «Холис-хон» ана шундай асарлардан эди. Ҳамза Ҳамидовда Навоийнинг 90 йиллиги олдидан саҳналаштирилган бу асар ўтмишнинг биз учун эртак бўлиб қолган қора кўнаридан, хотин-қизларимизнинг аялчи аҳоли ва гуна оймай барод бўлган муҳаббат фожиасидан ҳикоя қилади. Шу ўринда бир нарсани айтиб ўтмоқчиман. Ҳаракатлар талқини, ўзаро тўқнашувлар кучли драматик вазиетларни тугдирмас, иккинчи оҳанг касб этиб, замонавийлик руҳи билан йўғрилмас экан, бундай саҳна асарларининг умри қисқа бўлиши табиий. Мазкур театрда у ана Югославия драматурги Мро-слав Метровичнинг «Ярим тундаги ўғирлик» комедиясини саҳналаштирди.

У яратган «Урушдан кейинги оқсоқил кўн», «Замин», «Инсонга таъзим қил», «72 кун», «Зулмат ва зиф», «Биринчи ва сўнгги деори», «Менинг бечора Маратим», «Тўғон», «Эн икки каби асарлар теле-авионда актралар қалбидан чуқур жо олишининг бош сабаби ҳам доимо изланишда эканлигида. Асар қаҳрамонлари қайси миллат ёки давр кишиси бўлмасин, режиссёр аввало, уларнинг қалб уришини ҳис этади, маслага, эти-қодини ва характери чуккур аяллайди. Санъатга бўлган юксак меҳр-муҳаббатни а халққа хизмат қилиш туйғуси унга доимо куч-қувват беради...

РЕПЕТИЦИЯ давом этмоқда. Малика Иброҳимова теле-авион тробасини қалтирган бармоқларида маҳкам тугган ча, севики кишини, эиндикда уни айланиб ҳоҳига ташлаб кетган хизматкор кишига гоҳ ёлворувчан, гоҳ ғазабли оҳангда мурожаат қилмоқда... Чекрасида изтироб, чексиз изтироб... Янги образ тугилмоқда. Тolib Ҳамидов эса актрисанинг барча ҳаракатларини кўздан кечирди. Унинг кўз олдиде актриса эса, изтиробга тўла инсон турбиди. У инсон овозини ҳис этмоқда, у билан бирга изтироб чекмоқда.

Н. НОРҚОБИЛОВ

Режиссёр Тolib Ҳамидов актриса Малика Иброҳимова билан янги ролни репетиция қилмоқда.

нинг диплом иши сифатида У. Сароян асари асосида ишлаган «Эн икки бор» инсценировкаси Тошкент телевидениесида намоиш қилинган, кўпчиликнинг эътирофига сазовор бўлиш ва бу теле-спектакль 1977 йилнинг энг яхши асари сифатида баҳоланди.

Утган йиллар мобайнида у Л. Зориннинг «Варшава теро-наси», қорақалпоқ драматурги П. Тегеновнинг «Бир фожа изидан», татар драматурги Т. Ҳамидовнинг «Бир фожа изидан» асарлари асосида ишлаган «Эн икки бор» инсценировкаси Тошкент телевидениесида намоиш қилинган, кўпчиликнинг эътирофига сазовор бўлиш ва бу теле-спектакль 1977 йилнинг энг яхши асари сифатида баҳоланди.

Танбурнинг бой оҳанг им-кониятлари моҳир созанда-лар қўлида яна ҳам мукам-мал тус олади. Ўзбекистонда юксак маҳоратга эга бўл-гина танбурчи созанда-лар етишиб чиққан. Маъруф-жон Тошқулов, Фазил-дин Шаҳобов, Шоназар Со-ҳибов, Уста Тоир, Ризки Ра-жабий, Турғун Алиматов шулар жумласидандир. Мо-ҳир устозларнинг санъати-ни ёш созанда-лар давом эт-тиришга ҳаракат қилишмоқ-да. Бу соҳада М. Ашрафий номидаги Тошкент Давлат консерваториясининг Ша-ҳуқ музикаси кафедраси фа-культети диққатга сазовордир.

БУ ГУНГИ кундаги асо-сий муаммолардан би-ри танбур созининг ясал-ши сифати масаласидир. Ма-ълумки, ҳар бир чолгу асо-бийнинг ясалши усталин кат-та маҳорат талаб этади. Ай-ниқса, танбур ишчи санъати жузла мураккаб. Ҳа пайтда тақрибли усталирини Уста Усмон, Уста Тоир ва бош-қалар танбурнинг ананавий турларини моҳирона яса-шган. Ҳозирги кунда шундай камолотга эришган устала-рини эинқотди кам. Айни вақтда мақомларга ва умум-ан озаки ананадаги про-фессионал музикага нисба-тан кучайиб бораётган қи-зиқиш, ўз навбатида, беки-рини чолгу асосларига ҳам талабни оширмоқда. Чолгу асослари фабрикаси томо-нидан «танбур» номи билан чиқарилаётган қўлпа-чол-гулар фақат ташқи кўрини-ш билангина танбурни асла-моқда, ҳолос. Танбур со-зининг ижрочилари ва ихло-сандларини рағбатланда-риш, бу муаммо ҳал этилса, айни муддаю бўларди.

бурнинг биринчи тори куй қалинлашган бўлиб, қолган инантаси резонатор сифати-да бой акустик эффект бе-ради. Шашмақом ижрочилигида танбур билан доира асосий чолгулардан бўлиб, ансамбль составида етакчи ўрин эгал-лайди. Умуман, танбур ўз-бек ва тоjik халқлари ҳа-тида ҳозир ҳам муҳим аҳа-мият касб этмоқда.

Танбурнинг бой оҳанг им-кониятлари моҳир созанда-лар қўлида яна ҳам мукам-мал тус олади. Ўзбекистонда юксак маҳоратга эга бўл-гина танбурчи созанда-лар етишиб чиққан. Маъруф-жон Тошқулов, Фазил-дин Шаҳобов, Шоназар Со-ҳибов, Уста Тоир, Ризки Ра-жабий, Турғун Алиматов шулар жумласидандир. Мо-ҳир устозларнинг санъати-ни ёш созанда-лар давом эт-тиришга ҳаракат қилишмоқ-да. Бу соҳада М. Ашрафий номидаги Тошкент Давлат консерваториясининг Ша-ҳуқ музикаси кафедраси фа-культети диққатга сазовордир.

Ойгул МАЛКЕЕВА

куйunchak газетхонларга хатлар

МУХЛИСЛАР ТАЛАБИ

«Ўзбекфильм» киностудия-сининг дубляж группаси ижодкорлари халқимизни со-вет ва чет эл фильмлари-нинг энг яхши намуна-лари билан таништиришда катта ишларни амалга оширмоқда. Лекин, нима учундир бу фильмлар кинотеатрлари-мизда жуда кам намоиш этилади. Аксарият филь-ларни фақат телевидение ор-қали кўрсатиш билан чека-нилмоқда.

Халқимиз ҳинд фильмла-рини севиб томоша қилади. Илгари деярли барча ҳинд фильмлари ўзбек тилига ўғириларди. Афсуски, ке-йинги йилларда бирорта ҳинд фильми дубляж қили-ниб, томошабинлар эътибори-га ҳавола этилгани йўқ.

Балки дубляж фильмлари экранларда намоиш этилма-ётганини, кўпчилик томоша-бинларнинг фикр ва муло-ҳазалари билан қизиқилма-

ётганини сабабли уларнинг саянлас илгарида пасайиб қолгандир.

Бир неча йил олдин «Ки-но оламида» телекўрсатувининг ҳар бир сонда дубляж қилинган янги фильмлар ҳа-қида маълумотлар бериб бо-риларди. Кейинги йилларда, нима учундир, бу анъана йў-қолиб қолди.

Республикамиз дубляж устаси Иттифокимиздаги энг намунали коллективлар-дан бири сифатида ном қо-зongan. Бас, шундай экан, бу ишга мутасадди ўртоқлар юқоридаги таклифлар ҳақи-да жиддийроқ ўйлаб кўриш-ларини истардим.

Шунингдек, матбуотда ҳам бу соҳа жуда кам ёритил-ди. Санъат мухлислари эса дубляж ҳақида тўлароқ маъ-лумот олишни, у ҳақда кўп-роқ билишни истайдилар.

Бахтиёр ШОҲНАЗАРОВ

Андижон обла-сти

ЧОЛГУ АСОБЛАРИ ТАРИХИДАН

Хурматли редакция! Мен санъатга жуда қизиқман. Айниқса, халқ чолгу асосларида ижро этиладиган куйлардан олам-олам завқ оламан. Албатта, ҳар бир чолгу асосининг ўз тарихи бўлса керак. Бу ҳақда тўлароқ маълумотга эга бўлиш санъат мухлислари учун фойдали, деб ўйлайман.

Тошкент

Редакция шундай мазмундаги хатларни тез-тез олиб туради. Газетхонларнинг бу истақларини эътиборга олиб, «Чолгу асослари тарихидан» руб-рикаси остида музикашунос-лар ва мутахассислар-нинг мақола-лари, лавҳалари эълон қилиб бори-лади.

Тошкент

Музыка — халқнинг маъ-навий-руҳий камолот даража-сини белгилайдиган меzon. Шашмақомни яратиб, Шаш-мақомни куйлаб олган хо-надалар билан ҳар қанча фахрдансанг арзийди.

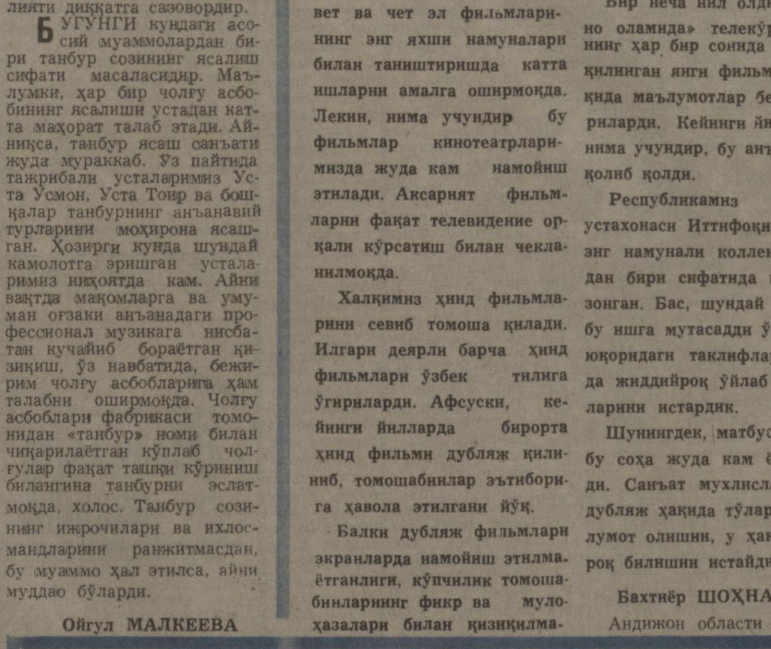
Садриддин САЛИМОВ

ТАНБУР

тасвирлар Ўрта Осиёда, жумладан, эрамайдан аввал-ги II асрларга тегишли Ну-сай (Турциястон) ёдгор-ликлари, унда топишган шохшомил идишлар — ри-толларда ҳам мавжуд.

Танбур Шарқ мамлакат-ларида фақат қадим замон-ларда маълум бўлиб қол-масдан, ҳозирги пайтда ҳам Ўрта Осиё, Шарқий Турки-стон, Эрон, Ироқ, Туркия ва Афғонистонда унинг ҳар хил турлари кенг миёёсда иш-латилмоқда. Танбур турлари ҳақидаги маълумотларни ўрта аср музика рисола-ларида ҳам учратамиз. Мас-алан, Х асрда Форобий ўзи-нинг «Китоб ал-музика ал-кабир» («Музика ҳақидаги катта китоб») номли рисо-ласида Бағдод ва Хуросон танбурлари, уларнинг со-зла-нишлари ва пардалар бойла-ниши тартибидан туғилди-ган товуш қаторлари ҳақида гапирди. Форобийнинг ёзи-шича, Хуросон танбурини ўхшаш асос бўлиб қол-ма-катларда ҳам бўлган. Шу қўшни мамлакатларга Ўрта Осиё киргалиги сабабли Хуросон танбурини бу ерда ўша вақтлар кенг тарқал-ган, деган ҳулосага келиш мумкин. Айни вақтда бу танбур араб мамлакатла-рининг профессионал ижро-чилари томонидан кенг иш-латилган. Кўп йиллар давоми-да Самарқандда яшаб юко-д этган олим Абдуллоҳ Мар-роғий (XIV—XV аср) «шир-вон», «турк» ва камонли «най-танбур» ҳақида маъ-лумот беради. «Най-танбур»ни ҳозирги камон билан ча-ли-надиган танбур ёни танбур-симон сагтога (сатор) қиё-с этиб мумкин.

Ҳар мамлакатда танбур турлари ҳар хил бўлган ва улар асрлар давомида ўз-гариб келган. Масалан, XVI асрда кўпгина танбур тур-лари, жумладан, уч, тўрт,

Қорақалпоғистонлик дуторчи қизлар.

—Мен ҳам куй чалишни биларман. С. МАҲКАМОВ фотоси

ЎРМОНДАГИ МУШОИРА

ҲАСАН КАЙФИЙ ТАҲРИР ҚИЛГАН МАҚОЛЛАР

Хурматли Шум бола! Сен таҳрир қилган мақоллардан «Ўқим»нинг, каминга сархуш лавитида қуйидагиларни тўқидим, лўнким ижод қилдим.

Маъқул тушса, чойхўрларга менинг номимдан тортиқ қиларсан.

Дуоини салом билан: бобонг ҲАСАН КАЙФИЙ

Ғойибдан келса арақ, ичгин қилмасдан сўроқ.

Арақ иштаҳа очар, арақхўр пушча сочар.

Тўй қўшиқсиз бўлмас, дўкон арақсиз.

Арақхўр кишига бўш шинша ҳам арақ бўлиб кўринар.

Шиншада бўлса, пиёлага чиқар.

Миннатли арақдан, беминнат пиво яхши.

Улфатлар омон бўлса, арақ топилар.

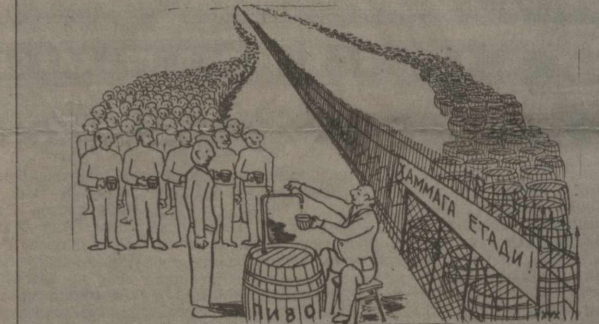
Ранг кўр, пул сўр.

Арақхўрнинг улфаги кўп, Ҳар бурчакда улар тўп-тўп.

Арақ ичган маст бўлар, Элу юртада маст бўлар.

Х. Кайфиянинг айтганларини оққа кўчирувчи:

Ғуломжон ХОЛМАТОВ
Марғилон

Рисом М. ҚАБИВУЛЛИН

ИКИР-ДИКИР

Бюрократ бошлиқ ўз ходимининг эшигини тақиллатиб кирди.

Ит билан мушук дўстлашди.

Пивочи ўзи кўшган сувга чўшиб гарқ бўлди.

П. ТОЖИБОВЕВ

Жиззах

— Кун кўрқок! — дер экан Тун. — У доим мен йўғимда келади.

Эшакнинг уйлагани ўжарлик қилгани.

— Эндигина тухумни ёриб чиққан Ҳужага ояси тан-беҳ берибди: «Халитдан тухум сиңдирасан-а, зарарку-нанда!»

— Мана, суғ остида нима-лар борлигини ҳам билиб оладиган бўлдим, — дея ўзини юпатибди қармоққа хўрак қилиган Чувалчанг.

Бир мақтанчоқ товук бор экан. Унга бир талай турли тухумларни кўрсатишиб, «қайси бири сеники?» — деб сўрашса, у тухушнинг тухумига ишора қилибди.

А. КОМИЛОВ

Андижон

И. ЦЕКАРСКИЙ

ҲАММАСИ РИСОЛАДАГИДЕК...

— Кимга тегишлисизлар? — кескин сўради у.

— Вали Париневичданми, — қатъий жавоб берибди келганлар.

— Утинлар! Сен-чи? — Нилуфар опа менинг холам, — жаранглади ингичка овоз.

— Ҳазрат, тез, тезроқ! Ҳазратнинг нима юборди? — Уролбой ака.

— Халитими? — Ҳа.

— Бўпти, имиллама! Сен-чи, кимдасан? — сўради у охиригисидан ҳорғин товушда.

Билмайман, — шикоятмуз чўшиб деди у. — Тавсияномадан сира иложимиз йўқ, — деди қўлларини ноилжоз ёзган беш яшар Шухрат отасининг таърифи эшигини уч ёшли Рустамнинг юзига ёпа туриб.

Х. САЪДУЛЛАЕВ таржимаси

Дадахон ҲАСАН

ЭПИГРАММАЛАР

Баъзиларнинг шуҳрат сари учмоғига боқ. Маҳкамқатсиз шону шараф кучмоғига боқ.

Елгон омад оқибатини билмоқ истасан, Хўв варрақини учмоғинас, тушмоғига боқ.

Гоҳ мени ўртар бу дунё ишлари, Наҳотки булбулга зор ҳасад қилса.

Шам қанча нурафшон порлаган сари, Гирдига шунча кўп чивин йиғилса.

Баъзиларнинг шуҳрат сари учмоғига боқ. Маҳкамқатсиз шону шараф кучмоғига боқ.

Елгон омад оқибатини билмоқ истасан, Хўв варрақини учмоғинас, тушмоғига боқ.

Гоҳ мени ўртар бу дунё ишлари, Наҳотки булбулга зор ҳасад қилса.

Шам қанча нурафшон порлаган сари, Гирдига шунча кўп чивин йиғилса.

Қудратилла БОТИРОВ

ҚУЁШ ЖОН

Қуёшжон, ҳой қуёшжон Меҳмон бўлгин уйимга. Эрта туғилган куним

Жўр бўлгин бахт кунимга, Пиширдим тоғли қўймоқ.

Бирга баҳам кўражиз. Меҳмон — Ҳилола, Юлдаз,

Катта базм кўражиз. Қуёшжоним, қуёшжон, Уйимга бўлгин меҳмон.

ГОВМИШИМ

Говмиштинга кўп ювош, Сут, қатқиланг бўлош,

Силаб, сиёлаб қарайман, Болдан ширин қаймоғи.

Қирда, ариқ лабда, Ўт кўп жойда боқаман.

Улар майса егувчи.

Китоб ўқиб ётаман, Парвариллаб қарайман,

Есин майли барра ўт. Говмиштинга хўп яхши

Челак-челак берар сут, Самарқанд

Абдурахим ТУЙМУРОВОВ

ЁРИШДИ ЖАХОН

Гулли, майсани, Катта чинорни Юлғанда ёмғир

Қолмас ғуборни. Камалак — камон Турбиди ҳамон.

Тарқатиб булут, Ёришди жаҳон. Андижон

Китоб ўқиб ётаман, Парвариллаб қарайман,

Есин майли барра ўт. Говмиштинга хўп яхши

Челак-челак берар сут, Самарқанд

Тўғри тушунишини истар эдим.

ЮКОРИДАГИ ВОКЕЛАРИНИ

Қоғозда туширдиму, сунгити нуқта қўйишга нима-лар ҳалақат бераётгандай туюлаверди. Кўп ўтмай шубҳа-халардан фориб бўлдим.

Яқинда бир дўстим худди шунга ўхшаш антика «томоша»ни Шеробод районидаги «Коммунизм» совхозидан ҳам кузатганини ҳиноя қилиб берди. Унинг айтишича, дорбозликда қадимий миллий халқ санъатини ниқоб қилиб, даврага чиққан тоғламачилар биз кўрган тоғламачиларни таъмагирлик, сурбетлик бобиди бир нўқшида қорайиб экан. Улар ҳатто ўқитиб яшар болани елкага ўқитиб, унинг жажжи қўлларини билан пул йиғишдан ҳам тоғламачиларни.

Демак, юқоридаги ноҳуш манзаралар ахён-ахёнда бўлса-да, у ёни бу ерда учраб турибди. Бунинг отарчиликлари фарқи йўқ. Халқ санъатини ниқоб қилиб кун кўрадиган ўзбошимча «сайёр труппа» ларини тийиб қўяди, қанчалар идоралар бор-ку, ахир! Жуда бўлмаганда махсус коммиссиялар уларнинг репертуарлари, халқ қўшига чиққанда уларнинг қандай тутиш этик ва эстетик нормаларини белгилаб, балки ҳар жиҳатдан маъқул тоғламачиларни томоша учун рухсатнома берсалар ахир буларди. Ушбу тақлидчи тоғламачилар идоралар томонидан жиддий кўрилади, деб умид қиламиз.

ПОЛВОНЛАР МАҒРУР БЎЛАДИ

бошланди. Чамаси, улар ҳа-зил-мутойиба билан одамларни қулдириш, уларга завоқ беришни ният қилган бўлса-лар керак. Афсуски, уларнинг гап-сўзларини эшитиб, ҳаммамнинг энаси тоғди, чунки бу бачкана, жўв гапларнинг кулгида, юморга мутлақо алоқаси йўқ эди. Одамлар бегоҳат бўлиб, зўрга ўзларини тийиб турарди. «Ар-тист»лар ҳам бунинг ланқаш-ди чамаси, сал бошча ма-қомга ўтишди. Полвон эди ҳар икки гапининг бирини масхарабознинг қўлоқ чакка-сига, юз кўнига қўлоқкаш-лаб туширар, ҳатто орқасига тешиб юборар, боқимас масхарабоз эса ҳар зарбдан сўнг еру тупроққа юмалар-ди. Афсуски, бу хатти-ҳара-катлар ҳам кулгили эмас, аксинча, аялчиди эди...

Нихоят, даврада полвон-нинг бир ўзи қолди. У одам-ларга ўзини таништириб, қа-ердан келганини, қачондан бўён тош кўтариш билан шу-ғулланганини айтди. Сўнг тошлар билан турли машқ-лар қила бошлади.

Тоғламачилар, назаримда, полвоннинг бу «наромот»-ларидан ҳам ҳайратланганимиз, завқланганимиз. Ме-нинча, бу ишлар муттасил машқ қилиб юрган, жисмо-нан бақувватроқ ҳар қандай

Шодмонбек ОТАБОВ

ПОЛВОНЛАР МАҒРУР БЎЛАДИ

йигитнинг ҳам қўлидан кела-дигандек эди. Полвоннинг ҳунари, ма-хорати ҳақ даражада мўжиза-га, тасаннога лойиқ — бу ҳақда ҳўкм чиқармоқчи эмасман. Муаммоннинг бу томони майли очик қолсин. Бизни масаланинг маънавий-ахлоқий томони кўпроқ қи-зиқтиради.

Агар полвон ишини битир-гач, тўплангаларга раҳмат айтиб, хайр-хўшланиб, тош-ларини йиғиштириб кетавер-ганда бошқа гап эди. Йўқ, у бундай қилмади. Тоғла-нинг энг каттаси кейин чи-қиб қолди.

Полвон йигит тиз чўкиб, қўлини дуога очди, одамлар-га узоқ умр, сиҳат-саломат-лик, фарзандсизларга фар-занд (санаторияда фарзанд кўриш илжини даволаётган-ган ҳам кўп эди) ва яна кўпдан-кўп рушдиликлар ти-лади, бу гапларни аллақандай таъсирчан бир оҳангда, ҳатто йиғламсираб айтди. айрим кўнгли бўшроқ одам-лар кўнгли ёқ қалқиб чиқди. Полвон сўзининг охирида ҳамма бу ёруғ дламда бола-чака боксам деб, тиринчи-лик ташвишидан юрганлиги-ни, «бир-икки сўм қарларда қолди» кетмаслигини писан-да қилди.

Ҳа, у тиз чўкиб... одам-

рага чиқиб, полвонга пул узатганини ўзим ҳам сез-май қолдим. Жойимга кайтганимдан кейингина сал ҳовуриб босилди. Одамлар-нинг юзига тик қарайдиган бўлдим. Қизик-а! Менинча, одамлар психологисиданга ана шу нозик ҳолатни яхши ўрганишган...

НИХОЯТ, пул келтирув-чиларнинг оғзи узилди. Ногоҳа ҳам тинди. (Бунинг қарангиси, одадга энг тантана-вор, муқаддас дақиқаларда эшитишга одалганганимиз — жўшнинг ногоранинг садоси пул йиғиш лаҳзаларига жўр бўлиб турди.) Аммо халқ полвон йигитнинг қўнгли тинчмаган экан.

— Уроқлар, — деди у қўлини кўтариб. — Энди мен бир даврани айланиб чиқаман. Илтимос, пул бер-масанлар ҳам юзингизни ўтириб олманг.

Ҳа, у айна шундай деди! — Ўғри бул, гар бўл, аммо нисоф билан бўл-да, — деди кимдир пичирлаб. Чин-дан ҳам, полвонлиқни унал-лик ўрнилати олмаган одам таъмагирлик, сурбетлик ҳу-нарини икки юз фоиз адо эди.

Хуллас, полвон ўша гап-и билан даврани тарқ өтишга чоғланган одамларни қайта тушовлаб қўйиб, яна бир қар-а «соғиб олди».

Масхарабозларнинг «таст-роли» яна бир неча кун да-вом этди. Бир марта «оғзи куйган» тоғламачилар та-сидинан билиб қолгандин. Йўқ, мен бу нарсани ало-ҳида қаҳрамонлик, фидокор-

буддилар. Аммо «Қани кў-райликчи?», дея ҳамма на-рсани ўз кўзи билан кўриб, билишга қизиқадиганлар ҳам талай эди. Чунки Тоғшен-даги «Чинобол» санаторияси-га мамлакатимизнинг ҳамма жойларидан даволанувчилар таъриф буюрар, кўнига ю-лаб одамлар келиб-кейтиб ту-рарди.

Бошқа республикадан кел-ган бир даволанувчининг мендан халқимиз урф-одатлари, оддий халқдан чиққан та-лантлар ҳақида сўраб қол-ди. Лоп этиб халқимиз масха-рабозлар кўз олдиди кел-ди-ю хижолатдан қизариб кетдим. Йўқ, меҳмон ҳеч бир таъна қилмай, самимий сў-раётганди.

Шу йил баҳорда Тоғшен-нинг Қорақамши массивида-ги «Фарғона» чойхонасида кўнглик Жўраҳон, Ўлдош-хон, Солиқон, Муҳиддин, Ёришдидан ва Одилхон қи-зиқчилар иборат бир гуруҳ асқичилар ўтказган қаҳқаҳа кечаси ёмғирга тушди. Асқич-нинг турли хилларини, икки-учи ҳангомаларини мири-қиб эшитган муҳлислар ро-са мамун бўлишганди. Қа-ҳқаҳа баъзи ниҳоятда асқич-чилар ўз қўллари билан муҳлислар девизга гурчун-дан палов дамлаб беришган-ди. Ўшанда бу сазй-ҳаракат-лар, йўлқира-ю жамикни сарф-ҳаракатларини асқичи-лар ўз ихтиёрлари билан зиммаларига олганлигини тасдиқдан билиб қолгандин.

Йўқ, мен бу нарсани ало-ҳида қаҳрамонлик, фидокор-

буддилар. Аммо «Қани кў-райликчи?», дея ҳамма на-рсани ўз кўзи билан кўриб, билишга қизиқадиганлар ҳам талай эди. Чунки Тоғшен-даги «Чинобол» санаторияси-га мамлакатимизнинг ҳамма жойларидан даволанувчилар таъриф буюрар, кўнига ю-лаб одамлар келиб-кейтиб ту-рарди.

Бошқа республикадан кел-ган бир даволанувчининг мендан халқимиз урф-одатлари, оддий халқдан чиққан та-лантлар ҳақида сўраб қол-ди. Лоп этиб халқимиз масха-рабозлар кўз олдиди кел-ди-ю хижолатдан қизариб кетдим. Йўқ, меҳмон ҳеч бир таъна қилмай, самимий сў-раётганди.

Шу йил баҳорда Тоғшен-нинг Қорақамши массивида-ги «Фарғона» чойхонасида кўнглик Жўраҳон, Ўлдош-хон, Солиқон, Муҳиддин, Ёришдидан ва Одилхон қи-зиқчилар иборат бир гуруҳ асқичилар ўтказган қаҳқаҳа кечаси ёмғирга тушди. Асқич-нинг турли хилларини, икки-учи ҳангомаларини мири-қиб эшитган муҳлислар ро-са мамун бўлишганди. Қа-ҳқаҳа баъзи ниҳоятда асқич-чилар ўз қўллари билан муҳлислар девизга гурчун-дан палов дамлаб беришган-ди. Ўшанда бу сазй-ҳаракат-лар, йўлқира-ю жамикни сарф-ҳаракатларини асқичи-лар ўз ихтиёрлари билан зиммаларига олганлигини тасдиқдан билиб қолгандин.

Йўқ, мен бу нарсани ало-ҳида қаҳрамонлик, фидокор-

ЖУМА
КУНЛАРИ
ЧИҚАДИ
БАҲОСИЮ ТИЙИ

ЎЗБЕККИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ

ЛИТЕРАТУРА И ИСКУС-СТВО УЗБЕКИСТАНА

Орган союза писателей Узбекистана и Министерства культуры Узбекской ССР.

Бош редактор: Оди ЕҚУБОВ
Редакция: Раҳим АХМЕДОВ, Рамз БОБОЖОН, Собир БОБОЕВ, Барот БОЙҚОБИЛОВ, Эркин ВОҲИДОВ, Иброҳим ҒАФУРОВ (бош редактор ўринбосари), Саъдулла ҚАРОМАТОВ, Асқад МУХТОР, Абдулла ОРИПОВ, Назир САҒАФРОВ, Улмас УМАРБЕКОВ, Маматқул ҲАЗРАТҚУЛОВ (масъул секретарь), Тўлєнберган ҚАЙИПБЕРГАНОВ, Тўлқиной ҚОДИРОВА, Лазиз ҚАЮМОВ, Малик ҚАЮМОВ, Сора ЭШОНТУРАЕВА.

РЕДАКЦИЯ АДРЕСИ: Тошкент — 700029, Ленин кўчаси 41.
ТЕЛЕФОНЛАР: Бош редактор — 33-52-91, 32-57-42, қабулхона — 32-54-71; бош редактор ўринбосари — 33-43-65, 32-54-66; масъул секретарь — 33-49-93, 32-58-49; БУЛИМЛАР: ижтимоий-сиёсий — 32-56-50; танқид ва адабиётшунослик — 32-55-98; поэзия ва проза — 32-55-78; санъат — 32-56-48; сатира ва юмор — 32-56-49; фотолаборатория — 32-58-95.